

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Analýza řeči u dětí předškolního věku

Bakalářská práce

Autor: Pavlína Vrabcová
Studijní program: Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání – maior
Etická výchova se zaměřením na vzdělávání – minor
Vedoucí práce: PhDr. Jiří Zeman, Ph.D.
Oponent práce: PhDr. Jana Bílková, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Pavčina Vrabcová
Studium:	P20P0302
Studijní program:	B0114A090005 Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání
Studijní obor:	Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání, Etická výchova se zaměřením na vzdělávání
Název bakalářské práce:	Analýza řeči u dětí předškolního věku
Název bakalářské práce AJ:	Speech analysis in preschool children

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá řečovými dovednostmi a schopnostmi dětí předškolního věku. Teoretická část se zaměřuje na vývoj dětské řeči do období školního věku. Praktická část na základě autentického materiálu zkoumá stav ortofonických a ortoepických dovedností dětí, zejména artikulaci samohlásek a souhlásek a individuální odchylky a také zvláštnosti při osvojování si výslovnosti souhláskových skupin.

1. BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3008-0.
2. KUTÁLKOVÁ, Dana. *Budu správně mluvit: chodíme na logopedii*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3687-7.
3. NEUBAUER, Karel. *Artikulace a fonologické rozlišování hlásek: jak předcházet rozvoji odchylek výslovnosti u dětí*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2011. ISBN 978-80-7311-118-2.
4. PRŮCHA, Jan. *Dětská řeč a komunikace: poznatky vývojové psycholingvistiky*. Praha: Grada, 2011. Psyché. ISBN 978-80-247-3603-7.
5. VYŠTEJN, Jan. *Vady výslovnosti*. 4. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Aktuální problémy speciální pedagogiky.

Zadávající pracoviště:	Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	PhDr. Jiří Zeman, Ph.D.
Oponent:	PhDr. Jana Bílková, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	30.11.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí práce PhDr. Jiřího Zemana, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 27. 11. 2023

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce, panu PhDr. Jiřímu Zemanovi, Ph.D., za jeho odborné vedení, podporu a cenné rady při realizaci bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat mateřské škole, ve které probíhalo výzkumné šetření, nejdříve paní ředitelce, která umožnila uskutečnění výzkumu, a také paním učitelkám za jejich čas, vstřícnost a ochotu. Také bych chtěla poděkovat matce, která udělala se svým synem rozhovor a poslala mi ho.

Anotace

VRABCOVÁ, Pavlína. *Analýza řeči u dětí předškolního věku*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023. 77 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá řečovými dovednostmi a schopnostmi dětí předškolního věku. Teoretická část se zaměřuje na vývoj dětské řeči do období školního věku. Praktická část na základě autentického materiálu zkoumá stav ortofonických a ortoepických dovedností dětí, zejména artikulaci samohlásek a souhlásek a individuální odchylky a také zvláštnosti při osvojování si výslovnosti souhláskových skupin.

Klíčová slova: vývoj řeči, hláska, vadná výslovnost, špatná výslovnost

Anotation

VRABCOVÁ, Pavlína. *Speech analysis in preschool children*. Hradec Králové: Faculty of Pedagogy, University of Hradec Králové, 2023. 77 pp. Bachelor Degree Thesis.

The bachelor thesis deals with speech skills and abilities of children of preschool age. The theoretical part focuses on the development of children's speech up to school age. Based on authentic material, the practical part examines the state of children's orthophonic and orthoepic skills, especially the articulation of vowels and consonants and individual deviations as well as peculiarities in acquiring the pronunciation of consonant groups.

Keywords: speech development, sound, defective pronunciation, cacology

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK)

Datum:

Podpis studenta:

Obsah

Úvod	10
1. Vlastní vývoj řeči	11
1.1. Foneticko – fonologická rovina	12
1.2. Morfologicko – syntaktická rovina	12
1.3. Lexikálně – sémantická rovina	12
1.4. Pragmatická rovina	13
2. Osvojování jazyka dítětem	13
3. Dětská řeč	14
4. Vývoj dětské řeči	15
4.1. Novorozenecké období	15
4.2. Kojenecké období	16
4.3. Batolecí období	16
4.4. Předškolní období	17
5. Slovní zásoba dítěte	18
6. Faktory ovlivňující vývoj řeči	18
7. Osvojování hlásek	19
8. Vývoj hlásek v závislosti na věku	20
9. Nesprávná výslovnost	21
10. Vadná výslovnost (dyslalie)	21
11. Výběr mateřské školy	23
12. Charakteristika Mateřské školy Máj	23
13. Rozbor 1. rozhovoru	23
14. Porozumění Františkovi a práce s ním	25
15. Shrnutí	25
16. Rozbor 2. rozhovoru	25
17. Porozumění Barče a práce s ní	27
18. Shrnutí	27
19. Rozbor 3. rozhovoru	27
20. Porozumění Viktorce a práce s ní	28
21. Shrnutí	28
22. Rozbor 4. rozhovoru	28
23. Porozumění Anetce a práce s ní	29
24. Shrnutí	30

25. Rozbor 5. rozhovoru	30
26. Porozumění Kevinovi a práce s ním.....	32
27. Shrnutí	32
28. Rozbor 6. rozhovoru	33
29. Porozumění Davidovi a práce s ním.....	36
30. Shrnutí	37
31. Rozbor 7. rozhovoru	37
32. Porozumění Marcelovi.....	38
33. Shrnutí	39
Závěr	40
Seznam použité literatury	41
Seznam dalších pramenů.....	43
Přílohy.....	44

Úvod

Tato bakalářská práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část se zabývá dětskou řečí, a to od novorozeneckého období až po předškolní věk. Dále se teoretická část zabývá osvojováním hlásek dětmi, jejich slovní zásobou a vadou výslovnosti, či nesprávnou výslovností.

V současné době se objevuje čím dál více dětí, které potřebují logopedickou nápravu. Řeč se nejvíce rozvíjí v prvních letech života dítěte, a právě v tomto období by se mu mělo věnovat nejvíce pozornosti. Na vině v tomto směru můžou být současné moderní technologie, jako je počítač, mobilní telefon, tablet a mnoho dalších. S dětmi se kvůli těmto technologiím méně mluví, protože na nich tráví většinu svého času, a tím nedochází k rozvoji jejich řeči. Proto potom děti mají vadnou, či špatnou výslovnost.

Praktická část se zabývá rozbořením rozhovorů s dětmi, které mají nějakou vadu výslovnosti. Většina rozhovorů byla pořízena v mateřské škole, těchto nahrávek je celkem 6. Rozhovor byl udělán se třemi dívkami a třemi chlapci. Poslední rozhovor byl nahráván mezi chlapcem a jeho matkou, a proto se odehrál v domácím prostředí.

Cílem praktické části je nastínit, jaké problémy ve výslovnosti se u dětí nejčastěji objevují. Na základě propojení teoretické a praktické části se bakalářská práce snaží o přiblížení této problematiky.

1. Vlastní vývoj řeči

V odborné literatuře se uvádí začátek vlastní řeči asi od 5. čtvrtletí, dnes se za začátek tohoto období považuje jeden rok dítěte. Pro toto období jsou charakteristická čtyři postupná a na sebe navazující stadia: emocionálně – volní, asociačně – reproduktivní, logických pojmů a intelektualizace řeči.

První stadium je emocionálně – volní. V tomto období dítě vyjadřuje svoje přání, city, prosby, a to pomocí verbálního projevu. Jedná se o jednoslovné věty a právě tato slova mají komplexní význam věty. Příkladem může být slovo „pá“. Tato slova mohou být jednoslabičná, ale i víceslabičná a pojí je s konkrétními osobami i věcmi. Pokud dítě začne používat první slůvka, nemusí to znamenat, že dítě přestane žvatlat. I v tomto období a ještě dlouho poté dítě používá předverbálně – neverbální dorozumívání (gesta, mimika, pláč apod.).

V dalším stadiu, které se nazývá asociačně – reproduktivní, slůvka začínají mít pojmenovávací funkci. Dítě slyší různé výrazy, které se pojí s určitými jevy, a pak je samo přenáší na podobné jevy. Tím reprodukuje jednoduché asociace. Ke konci batolecího období nastává prudký rozvoj komunikačních řečí.

Třetí stadium je období logických pojmů. Je velmi důležité a nastává kolem 3. roku. Pomocí abstrakce a zevšeobecňování se výrazy spojené s konkrétními jevy stávají slovy s určitým obsahem. Jelikož v tomto období dochází k přechodu z 1. do 2. signální soustavy, dochází často k obtížím ve vývoji řeči – opakování hlásek, slabik, zarážení v mluveném projevu apod.

Poslední stadium, které se nazývá intelektualizace řeči, nastává mezi 3. a 4. rokem a v tomto období dítě vyjadřuje svoje myšlenky jak obsahově, tak i formálně s velkou přesností. Dítě si osvojuje velké množství nových slov, dochází ke zdokonalování obsahu slov a gramatických forem, rozšiřuje si svoji slovní zásobu. Tato fáze pokračuje až do dospělosti. Blíže např. (Klenková, 2006, s. 34–37)

Řeč jako komplexní schopnost má strukturu, která se dá rozdělit na několik jazykových rovin:

- foneticko – fonologickou;
- morfologicko – syntaktickou;
- lexikálně – sémantickou;
- pragmatickou.

1.1. Foneticko – fonologická rovina

Tato rovina zahrnuje sluchové rozlišování hlásek a jejich výslovnost (tedy fonematickou diferenciaci a artikulaci). To znamená, že ze zvuků, které dítě slyší, poté dokáže vytvářet hlásky mateřského jazyka. Tato schopnost se objevuje kolem šestého až osmého měsíce a jedná se o poměrně zdoluhavý vývoj.

Vztah mezi sluchovým rozlišováním a výslovností je velmi úzký, dítě totiž pro správnou výslovnost potřebuje nejen rozlišovat hlásky, ale také musí znát rozdíl mezi jejich správným a nesprávným zněním. Co se týče vývoje výslovnosti, ta se řídí cestou od nejmenší námahy (od hlásek, které jsou artikulačně nejlehčí, např. „p“, „b“, „m“, „t“, „d“, „n“, až po hlásky, které jsou artikulačně nejobtížnější, např. „r“, „ř“, „z“, „s“, „c“, „ž“, „š“, „č“). Do pěti let věku dítěte se dyslalie (nesprávná výslovnost) považuje za fyziologickou (za normální), od pěti do sedmi let se jedná o prodlouženou fyziologickou (širší normu), avšak po sedmém roce je téměř nepravděpodobné, že by se výslovnost upravila spontánně.

1.2. Morfologicko – syntaktická rovina

Zde se jedná o užívání slovních druhů, tvarosloví a větosloví (tedy o morfologii, flexi a syntax). Zastoupení jednotlivých slovních druhů se mění s věkem, nejdříve dítě užívá podstatná jména, poté slovesa, pak přídavná jména, osobní zájmena, číslovky atd. Ve čtyřech letech by dítě mělo používat všechny slovní druhy. Po druhém roce začíná pomalu časovat a skloňovat. Jako první se ustaluje rod, poté číslo a jako poslední pád.

Kolem jednoho roku dítě tvoří tzv. jednoslovné věty, mezi rokem a půl až druhým rokem začíná tvořit dvouslovné věty. Kolem dvou a půl až tří let už užívá víceslovné věty. Mezi třetím a čtvrtým rokem mluví v souvětích (nejdříve souřadná, poté podřadná). Do čtyř let věku dítěte považujeme jeho dysgramatismy (neobratnosti v tvarosloví nebo větosloví) za fyziologické.

1.3. Lexikálně – sémantická rovina

V této rovině se jedná o pasivní a aktivní slovník, tedy o porozumění řeči (perceptivní složku) a vyjadřování (expresivní složku). Kolem deseti měsíců můžeme hovořit o tzv. porozumění řeči. To, že nás dítě chápe, poznáme tak, že reaguje motorickou reakcí (např. otočí se). V roce až v roce a půl se začíná rozvíjet aktivní slovní zásoba. Aby docházelo k pevnému a jasnému spojení mezi předmětem, činností a slovem (znakem), je důležité všechno pojmenovávat (tedy vše co vidí, slyší, dělá apod.)

1.4. Pragmatická rovina

Tato rovina se zabývá tím, jak dítě užívá řeč v praxi. „Zahrnuje takové dovednosti, jako je vyžádání či oznámení informace, vyjádření vztahů, pocitů, prožitků, událostí, usměrňování

sociálních interakcí.“ (Bednářová, Šmardová, 2007, str. 29) Po dvou a půl letech se dítě učí pomocí řeči dosáhnout svého cíle (tzv. regulační funkce řeči).

Do této roviny patří i konverzační schopnost, to znamená výměnu rolí v dialogu, udržování tématu. V dalších letech dítě konverzaci nejen navazuje, ale také ji udržuje, rozvíjí a pokračuje v ní. S řečí souvisí i neverbální prvky komunikace. Shoda verbální a neverbální komunikace je pro malé dítě velmi důležitá, protože pokud jsou tyto dvě komunikace v rozporu, dítě obtížně říkanou informaci zpracovává, má problém porozumět jí a neví, jak má reagovat. (Bednářová, Šmardová, 2007, str. 29–30)

2. Osvojování jazyka dítětem

Jedná se o osvojování mateřského jazyka dítětem. Rozlišuje se spontánní osvojování jazyka a řízené učení se jazyku. Toto osvojování mateřského jazyka se pojí s celkovým vývojem dítěte, také s vývojem jeho myšlení a poznávacích schopností. Pokud se dítě vyvíjí tak, jak má, dochází k postupnému ovládnutí zvukové podoby jazyka, gramatického systému, dítě získá dostatečnou slovní zásobu, sémantiku i pragmatiku.

Jelikož proces osvojování jazyka a dětská řeč nezajímají pouze jazykovědu, ale i psychologii, pedagogiku, logopedii a další vědy, je výzkum tohoto procesu označován jako interdisciplinární. Současné teoretické přístupy se zaměřují na různé oblasti v osvojování. Některé kladou důraz na vrozené předpoklady, jiné na vliv prostředí nebo na komunikaci s dítětem. Za specifické teorie se považuje osvojování dvou nebo více jazyků a osvojování druhého jazyka. I přesto, že se v současné době nejedná o hlavní obor jazykovědy, rozvíjí se výzkum řeči u předškolních a školních dětí. (Saicová Římalová, 2017)

Tím, že dítě komunikuje s dospělými či se staršími sourozenci, dítěti se kolem druhého roku začne rychle zvětšovat jeho slovní zásoba. Na konci druhého roku má jeho slovník na 400 slov a jejich počet nadále rychle roste. Tento růst ale není pravidelný, dochází v určitých obdobích ke zpomalení a poté přijde období jejího dalšího rychlého vzrůstu. V mladším školním období je počet slov odhadován na několik tisíc. Stává se, že dítě nové slovo nezačne používat hned, ale až po nějaké době, kdy se s ním poprvé setkalo a začne ho používat samo od sebe.

Co se týče mluvy na začátku vývoje řeči u dítěte, ta je velmi prostá. Zásoba slov se skládá převážně z citoslovcí a z výrazů, které napodobují přírodní zvuky (například „baf“, „bú“, „bum“) a z podstatných jmen (například máma, táta, teta aj.). Dítě se nejdříve s okolím dorozumívá pomocí výrazů, které doplňuje mimikou, gestikulací a melodickým doprovodem hlasu.

Na konci druhého roku dítě vyslovuje několik slov za sebou a tvoří první skutečné věty. Mezi slovy dítě dělá malé pauzy a jeho tempo řeči je pomalé. U slov chybí náležitá koncovka, předložky odpadají úplně a dítě vynechává zvrtné zájmeno. Děti užívají neurčitý slovesný způsob („Kája papat“, „Api koupat né“), toto lze vysvětlit tím, že tento tvar slýchávají na konci otázek od dospělých: „Chceš papat?“. Na konci prvních dětských vět bývá sloveso či zápor: „tatíček nůž chleba klájet“ (tatínku, ukroj nožem chleba), „bojest mam očku né“ (nemám bolest v očku) apod. Dítě se poměrně dlouhou dobu objede bez podmiňovacího způsobu „já (bych) chtěla“.

Obvykle kolem čtvrtého roku je tvoření hlásek celkem ustáleno, řeč dítěte má stále spoustu znaků, které jsou pro jejich řeč typické. Nejedná se pouze o tvary slov, ale také o způsob jejich řadění ve světě a také si děti melodicky upravují promluvu. Jejich melodická linie je výrazněji zvlněna. Toto lze vysvětlit tím, že mluva dospělých k dětem je vždy melodicky výraznější. (Ohnesorg, 1959, str. 64–68)

3. Dětská řeč

I když všechny děti, pokud k tomu mají optimální prostředí, procházejí stejnými stadii vývoje při osvojování jazyka, se odlišují v jeho rychlosti. Po narození se dítě projevuje křikem a přibližně od 6. týdne vydává hrdelní zvuky označované jako broukání. Kolem 3. měsíce se začíná objevovat tzv. žvatlání, také hra s mluvidly, která je spojena s prvními artikulovanými zvuky. Nejdříve toto žvatlání je nevědomé, tedy pudové, později jde o napodobující žvatlání, kdy dítě napodobuje zvuky okolí a později se žvatlání stává prostředkem komunikace. V období mezi 6. – 8. měsícem přichází záměrná, vědomá komunikace dítěte. Kolem 12. měsíců se objevují první slova, tedy jednoslovné výpovědi (máma, táta, hají, ham atd.). Přibližně od 18. měsíců dítě začíná slova spojovat, a to do dvouslovných výpovědí bez ohýbání (např. táta ham = táta jí). Po 3. roce dítěte se jeho řeč rozvíjí, získává větší slovní zásobu a jeho projevy se stávají komplexnější. Kolem 4. – 5. roku se od dítěte očekává, že bude mluvit gramaticky správně, i když výslovnost nemusí být dokonalá. Od 6. roku dítě začíná poznávat i písemnou formu jazyka – čtení a psaní. Už od začátku při komunikaci s dítětem jsou důležité i neverbální prostředky – jako první je křik, poté úsměv, oční kontakt a později gesta. Nejedná se pouze o pohyby rukou, ale také dalších částí těla i tzv. biologická gesta, která jsou nevědomá (např. mnutí si očí při únavě). Podle těchto neverbálních prostředků se může předpovídat vývoj jazyka v nejbližším období. Lidé při komunikaci s malými dětmi velmi často používají specifický způsob vyjadřování, jedná se o tzv. řeč orientovanou na dítě (baby talk).

Co se týče slovní zásoby, nejdříve dítě produkuje tzv. protoslova. Jedná o soubor zvuků, u kterých ještě nejde jednoznačně interpretovat význam. Naproti tomu první slova se mohou zvukově lišit od cílových slov (např. páte – práce), ale dítě je používá v určitých situacích. Tato první slova se týkají okolí dítěte – blízké osoby, předměty v domácnosti, zvířata. Kolem 18. – 24. měsíce se výrazně rozvíjí pasivní i aktivní slovní zásoba, tzv. vocabulary spurt, což někteří výzkumníci zpochybňují. U sémantiky prvních slov je častým jevem tzv. příliš široká extenze, kdy dítě slovem označuje více věcí (např. haf haf se může vztahovat k psovi, ale i k žirafě nebo dalšímu zvířeti). Naopak méně častý je opačný případ, kdy dítě užívá slova ke konkrétní věci (např. kijaja – knoflík u oblečení, ale ne u vařiče či rádia). Při osvojování jazyka je typická vývojová křivka ve tvaru U, kdy dítě nejdříve užívá správnou gramatiku a později slova nahrazuje nesprávnou formou. Po čase se vývoj ustálí a dítě začne gramatiku opět užívat ve správné formě. (Saicová Římalová, 2017)

4. Vývoj dětské řeči

Co se týče vývoje řeči u dětí, lze tam vidět určitou podobnost s historickým vývojem řeči u člověka. I přesto, že je tam určitá podobnost, tak řeč dítěte se vyvíjí za odlišných podmínek – vzniká v prostředí, kde je již hotová řeč a má k učení se mluvit zděděný předpoklad. (Vyšejn, 1986, str. 119)

4.1. Novorozenecké období

Při narození se novorozenec projevuje hlasovým signálem, což je jeho první komunikační projev. Tímto hlasovým signálem se myslí křik a jde o hlasový reflex. Dítě svým křikem reaguje na různé faktory, jako je změna prostředí, teploty okolí a krevního oběhu. I když je křik zpočátku slabý a má nosní přízvuk, i přesto je velmi jasný. Barva hlasu je u chlapců i dívek stejná a hlas není tak bohatý na svrchní tóny. Novorozenec při pláči nebo křiku používá tóny, které připomínají zvuky mezi samohláskami o–e, a–e nebo o–a–e. V tomto období lze pozorovat prvotiny neverbální komunikace. Od druhého do třetího týdne se začíná novorozenec usmívat. Nejdříve se jedná o vrozenou mimickou výrazovou šablonu, která se později vystřídá v úsměv na podnět.

Postupně se křik dítěte začíná rozlišovat, což pomáhá matce rozeznat, zda se jedná o pocit osamění, hladu, vlhka či bolesti. **Okolo šestého týdne života** začíná křik získávat na síle a rozsahu. Nejdříve označuje pocit nespokojenosti nebo odporu, kdy dítě reaguje na různé situace. Zpočátku má křik tvrdý hlasový začátek, tím vyjadřuje svoji nelibost. Později, mezi druhým a třetím měsícem, se jeho křik transformuje do kladného zabarvení. Proto má jeho křik měkký hlasový začátek a dítě tím vyjadřuje své příjemné pocity. Z křiku si novorozenec udělá prostředek pro uspokojování akutních potřeb, tzv. přivolávání. „Na základě

zdokonalujícího se fonačního řízení je umožněna melodická modulace, vydávaný zvuk se stále více podobá vokálům nebo konsonantům „g“ a „r“, což naznačuje, že horní trakt hrtanu se začíná podílet na realizaci hlasových projevů.“ (Bytešníková, 2012, s. 17) V tomto období se lze setkat i s různými hrdečnými zvuky. V tomto období se často zvukové projevy označují jako „broukání“.

4.2. Kojenecké období

V tomto období se hovoří o pudovém žvatlání, které navazuje na období křiku s broukáním, přechod z jednoho na druhé je plynulý. Toto pudové žvatlání lze považovat za jakousi hru s mluvidly. Dítě totiž řečovými orgány dělá velmi podobné pohyby jako při jídle, tyto pohyby však doprovází hlasem. Tím, že dítě náhodně postaví mluvidla, vznikají zvuky, které se podobají některým hláskám, slabikám i slovům. Tyto hlasové projevy se nejvíce podobají vokálům „a“, nebo „e“. Když si kojenec hraje se rty tím, že je přibližuje nebo oddaluje, hlasové projevy se můžou podobat konsonantům „p“, „b“, „m“. I když dítě začíná žvatlat, v tomto věku se ještě nekontroluje sluchem, a tedy není závislé na procesu slyšení. (Bytešníková, 2012, s. 16–18)

Dítě postupně chápe, co se mu říká. Nejdříve se jedná o slova, která se vážou na každodenní činnosti (jídlo, spaní), poté chápe i věty. Dítě v tomto období nerozumí slovu od slova, ale reaguje na melodii, gesta nebo situaci.

Ke konci prvního roku dítě reaguje nejen na řadu výrazů týkající se jeho každodenních činností, ale rozumí i jednoduchým slovním výzvám.

4.3. Batolecí období

Svoje první slova obvykle dítě řekne kolem prvního roku. Někdy toto první slovo je zřetelné a někdy mu porozumí pouze matka. Nejvíce se jedná o citoslovce a zvukomalebná slova – „bum“, „tůtů“, „pá“, „haf“. V méně častých případech se jedná o slovo dvouslabičné – „auto“, „bába“. Jelikož v tomto období si dítě chce povídat, je potřeba toho využít. Rodič by měl pojmenovávat předměty, na které si dítě může sáhnout a které ho obklopují. V tomto období jsou kořeny mateřského jazyka.

Celá věta pro ně označuje jejich jednoslabičné označení. V tomto případě velmi záleží na tom, jak dítě slabiku vysloví. Poté je na dospělém, jak na toto vyjádření zareaguje. V období kolem 2. roku dítě už mluví v jednoduchých větách. Jedná se o věty neobratné, někdy s osobitým slovosledem a gramatiku tvoří na základě podobnosti, např. půjdeme k dědečkovi a babičkovi. Někdy dochází i k tomu, že dítě slova komolí a tím se strefí do správného tvaru, anebo vytvoří slovo nové. Dítě si v období mezi 2. a 3. rokem rádo povídá, proto další rozvoj

řeči závisí na tom, jestli dospělý bude s dítětem komunikovat, nebo se bude soustředit pouze na povely, příkazy, zákazy a hubování.

Někdy se může stát, že se dětská řeč nevyvíjí tak, jak by měla. To ale neznamená, že je něco v nepořádku, protože chlapci často začínají mluvit později než dívky. První slova se mohou objevit kolem druhého roku, někdy i později. Může se jednat o rodové opoždění řeči, kdy se po prvním slově objevují velmi rychle věty, a tak se vývoj srovná.

V některých případech se může jednat o prodloužené období tzv. fyziologické nemluvnosti, nebo se může jednat o nedostatečný rozvoj řeči. Tyto případy mohou nastat, když se řeč dítěte do tří let nerozvíjí, nerozšiřuje se jeho slovní zásoba, nebo dítě nemá zájem o komunikaci. Také se mohou vyskytovat rozdíly ve výslovnosti. Některé děti vyslovují už od začátku srozumitelně, zatímco jiné mluví, že jim není rozumět. (Kutálková, 2010, s. 11–13)

4.4. Předškolní období

I když v tomto období jsou základy položeny, řeč se neustále vyvíjí. Pokud se do této doby něco zameškalo, těžko se to dohání. Když dítě na začátku posledního předškolního věku není schopné vyslovovat správně všechny hlásky, je nejvyšší čas zahájit logopedickou péči. Když dítě nastupuje do školy, je pro něj výhodnější, aby mluvilo se správnou výslovností. (Kutálková, 2010, s. 45)

Dítě v předškolním období umí zopakovat relativně dlouhou větu, také pojmenovat předměty kolem sebe, vysvětlit jejich účel, vysvětlit vztahy mezi předměty či osobami a jevy, které s nimi souvisejí, nebo vytváří skupinu pojmů podle jejich obsahu. Do jeho aktivní slovní zásoby patří asi 3000 slov.

Dítě v tomto období dokáže s malou pomocí vyprávět kratší příběh, popsat situační děj na obrázku, vyjadřovat se souvisle, samostatně a srozumitelně. V tomto věku už používá všechny slovní druhy, a to gramaticky správně, výjimečně se objevují chyby. Většinou už mu nedělá problém artikulace skoro všech hlásek, může se objevit vadná výslovnost sykavek a polosykavek nebo vibrant („csz“, „čšž“, „r“, „ř“). (Bezděková, 2014, str. 68)

„Předškolní dítě naváže přirozený řečový kontakt, umí vést dialog, naslouchá. Jeho řeč je obsahově přiměřená, plynulá, artikulačně, gramaticky, intonačně a rytmicky správná. Hovoří v rozvitých větách se správným slovosledem, řeč je již téměř totožná s řečí dospělého. Drobné nedostatky jsou v této době ještě tolerovány.“ (Bezděková, 2014, str. 69)

S pomocí rytmyzace umí rozložit slovo na slabiky, také umí určit první a poslední hlásku a slovo rozloží po hláskách. Umí vytvořit antonyma, vysvětlit význam pojmů, tvořit deminutiva nebo synonyma.

V tomto období se velmi často můžeme setkat s vadnou výslovností. Problémy související s vadnou výslovností by dítěti mohly ve škole velmi komplikovat učení. (Bezděková, 2014, str. 69–71)

5. Slovní zásoba dítěte

Slovní zásoba roste nerovnoměrně. Nejdříve se objevují jednotlivá slova, poté začnou velmi rychle přibývat. Také se může stát, že se zdánlivě nic neděje, až poté se slovní zásoba začne velmi rychle měnit.

Rozdíl je mezi tím, jakému množství slov dítě rozumí, tedy mezi pasivní slovní zásobou, a mezi množstvím slov, která dítě samo používá, tedy aktivní slovní zásoba. Pasivní slovní zásoba je daleko dříve předtím, než dítě začne mluvit. Aby si dítě slovo zapamatovalo, důležitou roli nehraje pouze počet opakování, ale také situace a citový doprovod slova a jeho zvuková nápadnost.

Okolo třetího roku má dítě ve své aktivní slovní zásobě okolo 400 slov. Často při rozšiřování slovní zásoby vznikají slova, která jsou zkomolená, a to buď přehozením hlásek nebo slabik („žabant“, „kolomotiva“ atd.), nebo přeslechnutím – místo „poklice“ dítě řekne „puklice“. Pokud dítě některé slovo potřebuje, ale chybí mu ve slovní zásobě, vytvoří si ho samo z výrazů, které už zná (místo „vrtulník“ – „éro lívanec“). (Kutálková, 2005, str. 41–42)

6. Faktory ovlivňující vývoj řeči

Vznik a vývoj řeči se považuje za složitý proces, který je ovlivněn multifaktoriálně. Na osvojení řeči mají značný vliv jak endogenní, tak i exogenní faktory. Je tedy zapotřebí vývoj řeči u dítěte sledovat s jeho celkovým psychickým vývojem a také si uvědomit, že na dítě působí různé podmínky zevního prostředí. Klíčovými obdobími ve vývoji řeči je považováno období do šestého roku života, nejrychlejší vývojové tempo však můžeme vidět do třetího až čtvrtého roku.

Na vývoj řeči působí zejména následující faktory:

- stav centrální nervové soustavy;
- úroveň intelektových schopností;
- úroveň motorických schopností;
- úroveň sluchové a zrakové percepce;
- vrozená míra nadání pro řeč a jazyk;
- vlivy sociálního prostředí. (Bytešníková, 2012, str. 43)

Dítě se učí řeč napodobením, přejímá ji tedy od svého okolí. Vývoj dětské řeči závisí na podnětech, které dostává k napodobení, ale také na vzorech, kterým se dítě přizpůsobuje a

utváří si podle nich mluvu. Pokud je tedy mluva dospělých vzorem, měla by být skutečně vzorná. Je až překvapivé, jak jsou děti na mluvu ostatních citlivé a jak často převzmou různé odchylky od běžného způsobu řeči, většinou si tyto odchylky dospělí ani neuvědomují. (Ohnesorg, 1959, str. 70)

7. Osvojování hlásek

U některých dětí se správná výslovnost objevuje, až když začnou chodit do školy. Často jim k tomu pomáhá to, že se učí číst, avšak metoda čtení musí být správná. Ke správnému tvoření hlásek dítěti pomáhá zraková opora, tedy to, když při prvních krůčcích vidí na rodiče a batole sleduje jejich obličej. Rozhodujícím faktorem zde je sluch. Z toho vyplývá, že dítě, které slyší méně, se naučí mluvit později a neslyšící se nenaučí normálním způsobem mluvit nikdy.

Jako první se dítě učí tvořit hlásky, které jsou nejméně náročné. Jedná se o samohlásky, ze kterých je nejsnazší *á*, protože při vyslovení pouze otevrou ústa a jazyk je v takové poloze, která připomíná jazyk v klidu. Poté si děti osvojují samohlásky „e“ a „o“, ještě později samohlásky „i“ a „u“ a dvojhlásku „ou“, kterou některé děti nahrazují samohláskou „ó“ (např. mócha).

Jako první ze souhlásek děti tvoří *ty*, při kterých utvoří na krátkou chvíli (rty nebo jazykem) závěr: „p“, „b“, „m“; „t“, „d“, „n“; „ť“, „ď“, „ň“. Větší obtíže jim dělají souhlásky zadní závěrové, při kterých utvoří závěr zadní částí jazyka: „k“, „g“, proto je děti často nahrazují souhláskami „t“ a „d“ (tafe, duma). Někdy se stává, že děti, které tvoří správně *k* a *g*, je používají tam, kde se jinak vyslovuje „ť“ a „ď“ (Komáš, cangát). Dítě si často svou špatnou výslovnost neuvědomuje, a pokud ho někdo napodobí, brání se a vysloví to znovu špatně. Myslí si, že podruhé to vyslovilo správně. Některé děti mají větší potíže s tvořením souhlásky „l“ a zpočátku ho vyslovují jako „j“, naopak některé děti se naučí „l“ brzy a až poté tvoří „j“.

Velmi náročná pro dítě je tvorba sykavek, proto je děti často tvoří špatně. Právě toto nesprávné tvoření sykavek patří k nejčastějším situacím dětské patlavosti. Ke vzniku přispívá způsob, jakým dospělí mluví s dítětem, protože při rozhovoru s nimi napodobují právě dětskou řeč a sykavky tím pádem deformují. Dalším důvodem ke vzniku špatné artikulace sykavek je to, že i když dítě špatně mluví, dorozumí se a okolí se s tím spokojuje. Děti, které sykavky umí vyslovit správně, občas šišljají a to při „mazlivé“ řeči nebo když si hrají. Dalším důvodem špatné vyslovení sykavek je menší sluchová ostrost dítěte.

Až po osvojení sykavek se u dětí objevují polosykavky „c“ a „č“, které dítě nahrazovalo souhláskami „t“ a „ť“, později „s“ a „š“ (ťepite, šepise – čepice). Nejpozději se děti naučí

vyslovovat hlásky „r“ a „ř“. Buď je v řeči vypouštějí, nebo je nahrazují jinými: „iba“, „jiba“, „liba“ – ryba; „hoží“ – hoří atd. Článekování „r“ se děti nejlépe učí buď napodobením zvuku motoru, nebo ve slovech, kde je spojeno se souhláskami „t“ a „d“. Naopak obtížné na vyslovení pro ně je po sykavkách.

Potíže u hlásky „r“ nevznikají pouze při jejím způsobu tvoření, ale také tím, že „r“ je akusticky velmi blízké hlásce „l“. Proto se někdy stává, že i když dítě dokáže správně vyslovit „r“, vyslovuje ho i místo „l“ (např. ropata). Jako poslední se objevuje hláska „ř“, tedy po ustálení výslovnosti „r“. (Ohnesorg, 1959, s. 52–56) „Tyto hlásky se začínají postupně objevovat až po pátém roce, do šesti let je dítě většinou při dobrých motorických schopnostech zvládne. Je však skupina dětí, jež na vývoj výslovnosti spotřebuje plných sedm let; ta jsou uváděna jako období definitivní fixace základních mluvních návyků. Proto řada dětí začne používat tyto hlásky až během první třídy.“ (Kutálková, 2005, str. 44) Nejlépe se dítě naučí vyslovovat hlásku „ř“ ve spojení s „t“ a „d“. Nejobtížnější je pro ně vyslovení hlásky „ř“ na konci slova. (Ohnesorg, 1959, str. 56)

Často se stává, že dítě některou hlásku dokáže vyslovit jako zvuk („ššš“), ale při výslovnosti celého slova používá hlásku jinou („matinka“). Toto je však přirozený vývoj, protože slovo s jednou sykavkou je daleko těžší než jedna samotná hláska, nebo slovo, ve kterém se vyskytují dvě sykavky, je zase podstatně těžší než slovo s jednou. (Kutálková, 2005, str. 45) „Schopnost diferencovat hlásky a použít je přesně i ve slovech, kde se sejdou blízko sebe, se vyvíjí a prakticky je ukončena většinou kolem šesti let, kdy se dítě sice ještě může splést, ale dokáže se už opravit.“ (Kutálková, 2005, str. 45) Jak probíhá postupný vývoj výslovnosti, dochází i ke změně srozumitelnosti slova (například „ijo“ – „adyjo“ – „kadyjo“ – „kadivo“ – „kladivo“). Někdy nastává situace, že řeč je špatně srozumitelná, avšak jde pouze o vývojový jev. (Kutálková, 2005, str. 45)

8. Vývoj hlásek v závislosti na věku

Vývoj výslovnosti u každého dítěte probíhá individuálně, lze však říci, že obecně platí tyto následující mezníky:

1. do **1 roku** by dítě mělo umět samohlásky „a“, „e“, „i“, „o“, „u“ a souhlásky „p“, „b“, „m“, „t“, „d“, „n“ a „j“;
2. do **2,5 let** by dítě mělo zvládat „f“, „v“, „h“, „ch“ a dvojhlásky „au“ a „ou“; hlásky „k“, „g“ jsou individuální – některé děti je umějí vyslovovat hned, některé až později, vždy ale do 6. roku věku;
3. ve **3 letech** dítě začíná používat sykavky, častokrát však nepřesně – až na občasné chyby v diferenciaci by měly být používány správně po 5. roce;

4. do **3,5 let** se u dítěte upevňuje „t“, „d“, „n“ a umí „bě“, „pě“, „vě“, „mě“;
5. kolem **4. roku** se automatizuje měkčení „dě“, „tě“, „ně“ a vyvíjí se „č“, „š“, „ž“;
6. po **5. roce** dítě umí vyslovovat „l“, „r“, „ř“, také sykavky „c“, „s“, „z“ a umí je do 6 let;
7. v **6,5 letech** dítě používá všechny hlásky správně, a to včetně diferenciací sykavek „č“, „š“, „ž“ a „c“, „s“, „z“.

Do **7 let** věku dítěte se dá výslovnost ovlivnit snadněji, avšak po 7. roce se všechny získané návyky fixují. Za mnohem snadnější způsob je včas ovlivnit vývoj řeči, než napravovat zafixované chyby. (<http://www.logopediebrno.eu/vyacutetvoj-345e269i-a-vyacuteslovnosti.html>)

9. Nesprávná výslovnost

Ke zvládnutí výslovnosti hlásek nestačí pouze jejich správné tvoření. Je nutné tyto hlásky spojovat a vyslovovat je v celých skupinách. V prvních počátcích řeči dítěte dochází k tomu, že zjednodušuje některé souhláskové skupiny, protože by je jinak ani nedovedlo vyslovit. Problém nastává, když ani okolí dítěte pečlivě nevyslovuje nebo neprojevuje zájem o výslovnost dítěte, protože dítě při tomto způsobu artikulace zůstane déle než dítě, které má kolem sebe pečlivou řeč.

V prvních dětských slovech se souhláskové skupiny neobjevují, protože dítě článkuje pouze jedinou souhlásku: „etě“ (ještě), „va“ (dva) apod. Později sice tvoří dvě souhlásky těsně za sebou, ale větší počet souhlásek stále zjednodušuje: „smívá se“ (stmívá se), „zduch“ (vzduch) atd. Velmi často se v dětské řeči vyskytuje přesmykování některých hlásek nebo slabik, nejvíce u delších slov: „mimoláda“ (limonáda), „kolomotiva“ (lokomotiva), „lejen“ (jelen), „vli“ (lvi) apod. V jiných případech dítě zaměňuje některou hlásku za jinou: „dedám“ (nedám), „lilák“ (liják) atd. (Ohnesorg, 1959, s. 57–58)

10. Vadná výslovnost (dyslalie)

Je velmi důležité odlišovat nesprávnou výslovnost od vadné výslovnosti, tedy dyslalie. Zde se jedná o přetrvávající odchylku ve výslovnosti jedné nebo více hlásek. Může se jednat o zvuk hlásky, mechanismus či místo a způsob jejího tvoření nebo obojího. I když u nesprávné výslovnosti dochází k samovolné opravě výslovnosti, u vadné výslovnosti toto nelze očekávat. (Krahulcová, 2003, s. 7)

Příkladem dyslalie může být zadní „r“ (francouzské, ráčkování) nebo mezizubní výslovnost sykavek (šlape si na jazyk). (Kutálková, 2010, s. 56)

Aby nedocházelo k dyslalii, je důležité řídit se těmito pravidly:

- nemluvit příliš často na dítě mazlivě nebo deformovanou výslovností;

- nechválit, neobdivovat a nepředvádět nesprávnou nebo vadnou výslovnost dítěte;
- nekárat, neposmívat se nebo netrestat dítě za jeho nesprávnou/vadnou výslovnost;
- nepodceňovat a nepřeceňovat poruchu/vadu výslovnosti atd. (Krahulcová, 2003, s. 15)

11. Výběr mateřské školy

Pro pořízení nahrávek rozhovorů s dětmi jsem si vybrala Mateřskou školu Máj v Jičíně. Po telefonické domluvě s ředitelkou mateřské školy jsem nejdříve navštívila školku s vytištěným dokumentem, kde rodiče podepisovali, že souhlasí s nahráváním jejich dětí kvůli ochraně osobních údajů. Poté, co mě ředitelka kontaktovala, že rodiče dokument podepsali, jsem navštívila školku podruhé, kdy jsem pořídila nahrávky. Všechny rozhovory jsem nahrávala ve třídě, kde jsem měla vymezenou část, abych si mohla s dětmi povídat. Výzkumného šetření se celkem zúčastnilo 5 dětí, z toho 3 dívky a 2 chlapci.

12. Charakteristika Mateřské školy Máj

Tato mateřská škola má celkem 7 tříd. Školka nabízí kvalitní péči o všechny děti, o děti nadané i pro ty, které potřebují logopedickou pomoc při nápravě s vadami nebo poruchami řeči. (<https://msmaj.jicin.cz/>) Nahrávky jsem pořizovala v 7. třídě, kterou navštěvují 5 – 6leté děti a tuto třídu celkem navštěvuje 13 dětí. Učitelky v této třídě pracují s dětmi předškolního věku, které mají odklad školní docházky, nebo s dětmi, které mají narušenou komunikační schopnost. Mateřská škola se řídí plánem rozvoje, který je individuálně zaměřený na každé dítě, a to v oblasti dechových cvičení, gymnastiky mluvidel, artikulačních, smyslových a grafomotorických cvičeních, upevňování jednotlivých hlásek, rozvoji jemné a hrubé motoriky, ale také rozumových schopností. (<https://msmaj.jicin.cz/7-trida>)

13. Rozbor 1. rozhovoru

První rozhovor jsem dělala s Františkem, tento chlapec byl sdílný, komunikativní, ale ze začátku na něm bylo vidět, že je nervózní z toho, že se náš rozhovor nahrává. Stále se díval na můj telefon, který jsem držela v blízkosti nás, aby se mi náš dialog dobře nahrál. František se nejdříve neustále hýbal na židliče, na které seděl, postupem času se uvolnil a začal být více upovídaný.

Už při vyslovování jeho jména je zřejmé, že má problémy s výslovností hlásky „r“. Chlapec tuto hlásku nahrazuje jinou, a to hláskou „l“. Při zodpovězení, že má nejradši modrou barvu, opět nevyslovuje hlásku „r“, ale nahradí ji souhláskou „l“.

Místo hlásky „z“ chlapec používá hlásku „h“. Poté nedokáže používat sykavku „s“ ve spojení s další souhláskou, při výslovnosti výrazu školkou chlapec vynechal hlásku „š“ a souhláskovou skupinu „lk“ zaměnil za souhláskovou skupinu „jt“. Při výslovnosti rukávky František opět nepoužije hlásku „r“, ale nahrazuje ji hláskou „l“, ale když má říct slovo velikým, „l“ nahradí hláskou „j“.

Chlapec má potíže i se zadní závěrovou souhláskou, a to přesněji s hláskou „g“, kdy chlapec ve slově tobogán místo „g“, použil souhlásku „d“, takže vyslovil „tobodán“. Další

problém nastal ve slově skokánek, kdy František vyslovil „totánek“, kde úplně vypustil sykavku „s“ a místo hlásek „k“, použil hlásky „t“.

Také neumí vyslovit souhláskovou skupinu „hr“, problém mu dělají i úžínové vlastní přední znělé souhlásky, kdy místo slova „zahradu“, nejdříve řekl „hahandu“, a poté „hahaldu“. V tomto případě je vidět, že hlásku „z“, nahradil hláskou „h“ a opět souhlásku „r“ nahradil nejdříve hláskou „n“, a poté hláskou „l“, jako tomu bylo v předchozích případech.

Slovo „dinosaurama“ pro něj bylo velmi obtížné a vůbec ho nedokázal vyslovit. Hlásku „r“ opět nahradil hláskou „l“ a úplně vynechal dvojhlásku „au“, poté samohlásku „i“ a celé slovo si upravil tak, aby se mu dobře vyslovovalo. Proto nejdříve řekl „dlosalama“, a poté vyslovil „dilosalý“.

Neumí vyslovit ani palatální závěrovou souhlásku „d“, kterou nahradil hláskou „t“, proto vzniklo v jeho podání slovo „nakládátý“. Při výslovnosti slova „hračky“, hlásku „r“ nenahradil jinou hláskou, jako to dělal v předchozích případech, ale tuto hlásku úplně vynechal. Ale když vyslovoval slovo bagr, tak tam opět nahradil hlásku „r“ hláskou „l“.

Hlásku „ř“, nahradil hláskou „h“, takže místo „nahoře“ vyslovil „nahohe“. U výslovnosti větrník, nahradil hlásku „r“ hláskou „l“ a nepoužil samohlásku „ě“, ale místo ní použil „e“ bez háčku.

Při pokračování rozhovoru o tom, jaké hračky mají ve třídě a s jakými hračkami si nejradši hraje, mi sdělil, že mají ve třídě i větrník, místo toho ale řekl „vetlník“, kde opět hlásku „r“ nahradil hláskou „l“. Já mu nerozuměla a myslela jsem si, že mi říká, že ten bagr je velký.

Když chlapec říkal, že staví bábovičky, tak místo tupé polosykavky „č“, použil tupou sykavku „š“ a při slově „stavím“ úplně vynechal ostrou sykavku „s“. Zajímavé je, že ve slovech s hláskou „r“ chlapec místo ní používal hlásku „l“, když řekl slovo ale, nepoužil hlásku „l“, avšak místo toho použil souhlásku úžínovou „j“. Ve slově někdy vynechal hlásku „d“, takže vyslovil „něgy“.

Při výslovnosti slova „květináč“ František slovo řekl úplně jinak, kde nahrazoval správné hlásky libovolnými, kdy vzniklo slovo „knekinát“. Vidíme, že chlapec nahradil hlásku „v“ za hlásku „n“, hlásku „t“ za hlásku „k“ a tupou polosykavku „č“ za hlásku „t“. Při druhém vyslovení květináče se chlapec slovu přiblížil, když řekl „kekináč“. Tentokrát vynechal hlásku „v“ a hlásku „t“ opět nahradil hláskou „k“. Když chtěl říct, že jeho květináč nemá díry, nahradil hlásku „r“ souhláskou úžínovou „j“, proto řekl „díjy“.

U slova někdo hlásku „k“ nahradil hláskou „g“ a místo toho, aby vyslovil hlásku „d“, tak použil hlásku „l“. Slovo rajče vyslovil úplně jinak, kdy hlásku „r“ nahradil hláskou „l“, tupou

polosykvku „č“ nahradil ostrou sykavkou „s“ a tupou polosykvku „č“ nahradil hláskou „t“. Proto rajče v jeho znění bylo „lajste“. Když se chlubil, že má ve třídě nabarvená vajíčka, tupou polosykvku „č“ nahradil tupou sykavkou „š“, a tak mi řekl, že tam má „vajiška“. U slova barvit místo hlásky „r“ použil souhlásku úžínovou „j“.

Chlapec chtěl říct, že si vykoleduje nějaké dobroty a vajíčka. Slovo nějaké zkrátil na „ňáký“, kde úplně vynechal samohlásku „e“ a souhlásku „j“. U slova dobroty opět nahradil hlásku „r“ hláskou „l“. U vajíček opět nahradil tupou polosykvku „č“ tupou sykavkou „š“.

14. Porozumění Františkovi a práce s ním

S komunikací u Františka nebyl problém, protože je upovídané dítě. Ze začátku jsem na něm viděla, že je nervózní, a proto jsem se snažila se ho ptát na otázky, které pro něj budou jednoduché, a bude je chápat. Snažila jsem se, aby si uvědomil, že o nic nejde a že nemusí být ve stresu. V průběhu rozhovoru začal být sám sebou a odpovídal na otázky i větami.

Co se týče porozumění chlapci, problém jsem měla už od začátku, a to když se mi chlapec představoval, jak se jmenuje. Občas jsem nerozuměla, co mi chce chlapec říct, a proto jsem se musela obrátit i na paní učitelku, která byla kousek od nás, ta mi vždycky ochotně pomohla rozuzlit dané slovo.

Chlapec byl na rozhovor soustředěný, ze začátku jeho oči směřovaly na telefon, ale později se mi díval do očí anebo se rozhlížel po třídě. František odpovídal na to, na co jsem se ho ptala. Někdy se stalo, že začal mluvit i na paní učitelku, ale stále to souviselo s naším rozhovorem. S chlapcem se mi pracovalo velmi dobře, i když jsem měla občas obtíže mu rozumět.

15. Shrnutí

Je patrné, že chlapec ještě neovládá hlásku „r“, kterou nahrazuje „l“. To můžeme vidět na mnoha příkladech jak v rozboru rozhovoru, tak v samotném jeho přepisu. Dále ještě neovládá hlásku „ř“, kterou nahrazuje hláskou „h“. Občas dochází k nahrazování velár alveolárami mezi samohláskami. Také má problémy se spojením „gd“ a „čk“.

Jelikož Františkovi bylo 5 let, měl by hlásky „r“, „ř“ vzhledem ke svému věku už ovládat. Z rozboru rozhovoru však vidíme, že tyto hlásky mu doposud dělají problémy.

16. Rozbor 2. rozhovoru

Další, s kým jsem dělala rozhovor, byla dívka Barča. Ta nebyla tak upovídaná jako František a na většinu mých dotazů odpovídala odpovědí „Jo“, nebo „Ne“. Na náš rozhovor se moc nesoustředila, stále koukala na děti, které si před ní hrály, a bylo na ní vidět, že se jí do rozhovoru se mnou nechce. Když už jsem si trochu získala její pozornost, bylo nervózní z toho, že se náš rozhovor nahrává, a neustále pozorovala můj telefon.

Barča má problémy s výslovností hlásky „r“. Tento problém můžeme vidět hned při odpovědi na otázku, jakou má nejradši barvu. Odpovídá, že růžovou, ale vysloví „lůžovou“. Hlásku „r“ nahrazuje tedy hláskou „l“. Při další odpovědi, co včera dělala, odpovídá, že si „hlála“. Opět nahrazuje hlásku „r“ hláskou „l“.

Také má problém s výslovností hlásky „ř“, kdy místo čtyři řekne „čtyži“. Hlásku „ř“ nahrazuje hláskou „ž“.

Dívka nahrazuje polosykvavku „c“ sykvavkou „s“. Proto při vyjmenovávání, jak se její panenky jmenují, mi odpověděla, „Lusika“ místo Lucika.

Zajímavé je, že v předchozím případě při vyslovení hlásky „r“ ji nahradila hláskou „l“, zatímco v případě slova zmrzlina hlásku „r“ vynechala úplně a nijak ji nenahradila, proto vyslovila „zmzlinu“. Zřejmě jí dělá potíže slabikotvorné „r“. V další větě však „r“ nevynechává a hned dvakrát ho nahrazuje hláskou „l“, proto vysloví „láda“ místo ráda a „dlačí“ místo dračí.

Při vyprávění o bazénu, mi dívka chtěla sdělit, že se bojí většího skokánku. Když říkala slovo větší, vypustila hlásku „t“, takže vyslovila „věší“. Dle tohoto můžeme poznat, že jí dělá potíže asimilace způsobu.

Dívka slovo „vždycky“ vyslovila úplně jiným způsobem. Spojení „vž“ úplně vynechala a hlásku „ž“ nahradila hláskou „š“, tudíž vyslovila „dyšky“. Poté chtěla říct, že její táta skáče. Ostrou sykvavku „s“ nahradila tupou sykvavkou „š“ a tupou polosykvavku „č“ nahradilo opět tupou sykvavkou „š“, při tomto nahrazení vzniklo slovo „škáše“.

Už z předchozích příkladů jsme mohli vidět, že ještě neumí vyslovit hlásku „r“. Proto při výslovnosti slova radši, opět tuto hlásku nahradí samohláskou „l“ a ještě k tomu vynechá hlásku „d“, dochází tedy k tomu, že dívka řekne „laši“. Při výslovnosti slova skákat, ostrou sykvavku „s“ opět nahradí tupou sykvavkou „š“, vznikne tedy slovo „škákat“.

Na dalších příkladech opět vidíme, že dívka nahrazuje hlásku „r“ hláskou „l“, místo hrušku řekne „hlušku“ a místo ráda vysloví „láda“.

U slova zajíček opět dívka nahrazuje tupou polosykvavku „č“ za tupou sykvavku „š“. Vyslovila tedy „zajíška“.

Když mi dívka chtěla říct, že si radši hraje s pejskama, odpověděla mi: „Laši si hlaju s pejskama.“ Jak už bylo popisováno výše, dívka u slova radši hlásku „r“ nahradí hláskou „l“ a „d“ úplně vynechá. U slova „hlaju“ opět hlásku „r“ nahradí hláskou „l“. Tento stejný problém nastává u slov hračka a figurka, kdy dívka vysloví „hlašku“ a „figulka“.

17. Porozumění Barče a práce s ní

S komunikací u Barči byl trochu problém, protože ze začátku se na náš rozhovor nedokázala soustředit a bylo na ní vidět, že by si radši hrála s dětmi, než si se mnou povídala. Jelikož mi Barča ze začátku nevěnovala moc pozornosti, snažila jsem se jí ptát na jednoduché otázky a snažila jsem se také o to, abych upoutala její pozornost. I když se mi to poté podařilo, dívka stejně nebyla tolik komunikativní jako František. S touto dívkou se mi pracovalo obtížněji a hůř se mi vymýšlely i otázky.

Co se týče porozumění, tam jsem problém neměla. Vždy jsem věděla, co mi chce říct a pokaždé jsem jí rozuměla. Do našeho rozhovoru nemusela zasahovat paní učitelka, aby mi pomohla s nějakým slovem.

18. Shrnutí

Barče bylo 6 let. I přesto, že by Barča ve svém věku měla už umět hlásky „r“, „ř“, z našeho rozhovoru a následného rozboru je zřejmé, že dívka tyto hlásky ještě neovládá a dělají jí potíže, jelikož je nahrazuje hláskou „l“.

Toto si můžeme ověřit na mnoha příkladech, které se v rozhovoru objevují. Dále se několikrát objevil jev, kdy dívka nahradila hlásku „č“ hláskou „š“, tudíž z tohoto můžeme vyvodit, že neovládá hlásku „č“ a má potíže s tupou polosykavkou.

19. Rozbor 3. rozhovoru

Třetí rozhovor jsem dělala s holčičkou, která se jmenuje Viktorka. Dívka nebyla soustředěná, komunikovala velmi málo a většinou opakovala po mně. Když už odpovídala na otázku, bylo to většinou „Jo“, nebo „Ne“. Sice Viktorka nebyla nervózní, že se náš rozhovor nahrává, mně však věnovala nulovou pozornost a bylo na ní vidět, že si se mnou povídat nechce.

Jelikož dívka komunikovala velmi málo, neměla jsem možnost zachytit tolik její řeč, a proto se v našem rozhovoru nachází malé množství příkladů nesprávné výslovnosti.

Když jsem se Viktorky zeptala, jakou má ráda barvu, odpověděla mi, že „lůžovou“. Na tomto slově můžeme vidět, že dívka nahrazuje hlásku „r“ hláskou „l“. Jako další příklad toho, že dívka neumí vyslovit hlásku „r“, můžu uvést, když dívka odpovídala, že si hrála s mamkou. Při vyslovení slova „hrála“ opět nahradila hlásku „r“ hláskou „l“. Zajímavé je, že když chtěla říct, že má bratříčka, hlásku „r“ nenahradila hláskou „l“. Tentokrát použila hlásku „j“ a dělalo ji problém spojení „tč“, kde místo tupé polosykavky „č“ použila tupou sykavku „š“. V dalším příkladu, kdy dívka vyslovovala barvu modrou, opět nahradila hlásku „r“ hláskou „l“ jako v předchozích případech. Dalšími příklady mohou být Viktorčiny odpovědi: „hlaju“,

„plincezna“, „lůžový“ a „hjanolky“. Na všech těchto slovech vidíme, že dívka nahrazuje hlásku „r“ hláskou „l“.

20. Porozumění Viktorce a práce s ní

Viktorce jsem rozuměla velmi dobře. I když dívka komunikovala velmi málo, když mi odpověděla na otázku, věděla jsem, co mi chce říct a neměla jsem problém ji porozumět.

Co se týče její spolupráce se mnou, to už bylo horší. Viktorka se mnou vůbec nespolupracovala, skoro nic mi neřekla a odpovídala většinou jednoslovně. Dívka si se mnou povídat nechtěla a myšlenkami bylo někde jinde. Nebylo to tím, že by si chtěla hrát s ostatními dětmi, ale vyloženě si nechtěla se mnou povídat.

21. Shrnutí

Viktorce bylo 5 let. Viktorka jako předešlé děti ještě neovládá hlásku „r“ a nahrazuje ji hláskou „l“, i přesto, že by tyto hlásky už měla ovládat vzhledem ke svému věku. Tento jev můžeme vidět hned na několika příkladech, jelikož se v rozhovoru vyskytuje nejčastěji. Dále jsme mohli vidět, že dívce se špatně vyslovuje spojení „tč“, které nahradila spojením „tš“.

22. Rozbor 4. rozhovoru

Další rozhovor jsem dělala s dívkou Anetkou. Ta byla soustředěná, přátelská a bylo na ni vidět, že si náš rozhovor užívá a že ji baví. Aneta nebyla nervózní z toho, že se náš rozhovor nahrává a veškerou svoji pozornost věnovala pouze mně, i přesto, že ve třídě byly už všechny ostatní děti.

Anetka jako předešlé děti má také problém s vyslovováním hlásky „r“. Můžeme si toho všimnout hned na prvním příkladu, kdy chce dívka říct, že má ráda modrou barvu. Zajímavé ale je, že na rozdíl od předchozích příkladů, kdy děti nahrazovaly hlásku „r“ hláskou „l“, dívka hlásku „r“ nahrazuje souhláskou „j“. Proto mi odpověděla „modjou“.

Když jsem se jí zeptala, co včera dělala, chtěla mi říct, že si „hrála s bráchou“. Odpověď však zněla: „Dála sem si s bákou“. Zde můžeme vidět, že dívka nahradila hlásku „h“ hláskou „d“, „r“ úplně vynechala, tudíž vzniklo slovo „dála“. Při výslovnosti slova „bráchou“ opět úplně vypustila hlásku „r“ a hlásku „ch“ nahradila souhláskou „k“. Proto vyslovila „bákou“.

Na dalším slově můžeme vidět, že dívka nevyslovuje hlásku „č“. Při výslovnosti slova „hračky“ dívka hlásku „r“ nahradila hláskou „j“, pak ještě úplně vynechala hlásku „č“. V jejím podání tedy slovo znělo „hjaky“.

Dalším příkladem jejího nahrazování hlásky „r“ je slovo „trošku“, kdy tuto hlásku nahradila hláskou „j“, tedy vyslovila „tjošku“.

Na rozdíl od slova „hračky“, kdy Anetka hlásku „č“ nevyslovila vůbec, tak ve slově „vajíčka“ tuto hlásku nahradila hláskou „š“, proto vyslovila „vajíška“.

Pozoruhodné je, že zatím ve všech slovech, kde se používá hláska „r“, ji dívka nahrazovala „j“. Avšak ve slově „červenou“ Anetka použila místo této hlásky „l“, tudíž vyslovila „čelvenou“. Naopak u slova „modrou“ použila hlásku „j“ jako ve všech předchozích případech, a proto vyslovila „modjou“.

Další zajímavostí v našem rozhovoru bylo, když dívka říkala, že se ráda kouká na „televizi“. Při výslovnosti tohoto slova nahradila hlásku „l“ hláskou „j“, proto vzniklo slovo „tejevizi“.

V dalším příkladu jsem se opět setkala s nahrazením hlásky „r“ hláskou „j“. Když dívka chtěla odpovědět, že má ráda Bárta, řekla „Bájta“.

Při vyslovení slova „když“ Anetka nahradila skupinu „kd“ souhláskou „g“. Tudíž toto slovo v jejím podání znělo „gyš“.

Když mi dívka odpovídala, co má ráda k jídlu, chtěla mi říct, že hambáč. Ale při vyslovení neřekla tupou polosykavku „č“, a proto mi odpověděla „hambá“.

Dalším příkladem, že dívka má problémy s vyslovováním hlásky „r“, je slovo trošku. Dívka hlásku „r“ nahradila opět hláskou „j“, proto vyslovila „tjošku“.

Při povídání si o pohádkách, jsem chtěla zjistit, jaká je její nejoblíbenější postavička. Anetka mi odpověděla, že její nejoblíbenější pohádková postavička je Elza. Při odpovídání však jméno nedokázala nejdříve vyslovit a říkala mi, že má ráda „Eldouvou“. U Anetky tedy došlo k nahrazení hlásky „z“ za hlásku „d“ a ještě ve jménu používala dvojhlásku „ou“, která tam vůbec nepatří. Poté se mi snažila jméno vyhláskovat, a tak jsem pochopila, jakou pohádkovou postavičku myslí. Zajímavé je, že když jsem řekla Elzu, dokázala Aneta říct i hlásku „z“, kterou původně nahrazovala hláskou „d“.

Dále při povídání o této pohádce jsem se dívky ptala, co říká Olaf, že má rád. Odpověděla mi, že „objekí“. Zde je patrné, že dívka nahradila hlásku „t“ hláskou „k“, přitom hlásku „t“ ale dívka umí vyslovovat.

23. Porozumění Anetce a práce s ní

Dívce jsem rozuměla velmi dobře. Neměla jsem skoro žádný problém s pochopením toho, co mi říká. Jediný zádrhel nastal při povídání si o pohádce, kdy mi dívka chtěla říct svoji oblíbenou pohádkovou postavičku, a já jsem nerozuměla, co říká. Dívka si však poradila tím, že mi to začala slabikovat. Díky tomu jsem ihned pochopila, koho myslí.

I přesto, že se dívka snažila a nakonec se nám povedlo dopátrat se ke správné odpovědi, bylo na Anetce vidět, že jí není příjemné, že jí nerozumím.

Anetka nebyla vůbec nervózní, odpovídala na otázky pohotově a bylo na ní vidět, že si se mnou povídá ráda. Nebyla nervózní z toho, že se náš rozhovor nahrává, a tudíž neměla žádný problém s odpověďmi.

24. Shrnutí

Anetce bylo 5 let. Jako všechny děti, se kterými jsem dělala rozhovor, neumí vyslovovat hlásku „r“ a nahrazuje ji hláskou „j“. V některých případech tuto hlásku nevyslovila vůbec a nenahrazovala ji žádnou jinou. Vzhledem ke svému věku by dívka tuto hlásku už měla ovládat. To, že dívka neumí „r“ vyslovovat, můžeme vidět na několika příkladech v rozhovoru i v jeho rozboru.

Další problém má dívka s výslovností hlásky „č“, pokud se nachází na konci slova. Toto můžeme vidět na příkladu slova „hambáč“, kdy tuto hlásku neřekla vůbec, ale když říkala, že má ráda červenou barvu, hlásku „č“ vyslovila.

25. Rozbor 5. rozhovoru

Poslední rozhovor v této školce jsem dělala s Kevinem. Chlapec nebyl vůbec nervózní, nevadilo mu, že se náš rozhovor nahrává a byl soustředěný. Kevin byl komunikativní, sdílný a klidný. Neustále se u rozhovoru se mnou usmíval.

Jako předešlé děti, tak i tento chlapec má problémy s výslovností hlásky „r“. Toho si můžeme všimnout hned u příkladu, kdy mi Kevin odpovídá, že má rád „čelvenou“ a „čelnou“ barvu. Vidíme, že chlapec nahradil hlásku „r“ hláskou „l“. Dalším příkladem tohoto nahrazování může být jeho odpověď, že „plšelo“. Místo „r“ tedy použil hlásku „l“. Z tohoto je patrné, že Kevin má problém se slabikotvorným „r“.

Když mi chlapec odpovídal, že se potápěl, nahradil ostré sykavky tupými. Proto vyslovil „šem še“. U slova „potápěl“ nejdříve vynechal samohlásku „o“, proto vyslovil „ptápěl“. Kvůli tomu, že to špatně chlapec vyslovil, jsem mu nejdříve nerozuměla. Kevin to slovo však zopakoval a správně, tudíž jsem mu porozuměla.

Když mi chlapec chtěl sdělit, že se někdy nepotápí, u slova „někdy“ vypustil hlásku „k“, a proto vyslovil „nědy“. Je tedy zřejmé, že má obtíže s vyslovováním skupiny „kd“. Toto můžeme vidět i v následujícím případě, kdy mi chlapec říká. „Nidy šem neškákal.“ U slova „nikdy“ opět vynechal hlásku „k“, kdy tedy vyslovil „nidy“ a ostré sykavky znovu nahradil tupými, tudíž řekl „šem neškákal“. Tento jev můžeme vidět i v další větě, kdy mi Kevin odpovídá, že plavání uměl s maminkou a s tátou. Ostré sykavky „s“ nahrazuje tupými sykavkami „š“. Proto tedy odpovídá „šem“ a používá „š maminkou a š tátou“.

Vynechávání „k“ u hláskové skupiny „kd“ si můžeme všimnout i v dalším případě, kdy chlapec říká, že bazén někdy mají a někdy ne. Opět zde tedy dochází k vynechání hlásky „k“

a chlapec tedy odpovídá „nědy“. V této větě vidíme i jeho nahrazování ostrých sykavek tupými, kdy chlapec opět vysloví „šme“.

U slova „nákladáky“ chlapec nepoužil hlásku „ď“, nýbrž ji nahradil hláskou „d“, tudíž vyslovil „nákladáky“. Když mi Kevin vyprávěl, co má za hračky, řekl, že má „indiáni“. Zde chlapec použil místo 4. pádu 1. pádu.

Chtěl po mně zopakovat, že jsou přátelský, ale to mu nešlo. Nejdříve se s tím trápil, kdy z něj vycházelo „pčátet“. Zde je vidět, že chlapec nahrazoval hlásku „ř“ hláskou „č“. Navíc toto slovo pro něj bylo příliš těžké, takže ho nedokázal vyslovit. Chlapec si tedy poradil tak, že řekl, že jsou „pčátelé“. I zde můžeme vidět, že chlapec opět nahradil hlásku „ř“ hláskou „č“, a tudíž z toho lze vyvodit, že má problémy i s hláskou „ř“.

Když se vrátím k jeho výslovnosti hlásky „r“, vždy ji nahradil hláskou „l“. Když však vyslovoval slovo „proti“, v tomto případě tuto hlásku nahradil hláskou „j“, a tedy vyslovil „pjoti“.

Nahrazení hlásky „r“ hláskou „l“ se opakovalo v dalším případě, kdy chlapec říkal, že vyhrajou i vojáci. Při výslovnosti slova „vyhrajou“ chlapec řekl „vyhlajou“. Zde tedy můžeme vidět jeho typické nahrazení hlásky „r“ hláskou „l“.

Co se týče problematiky výslovnosti skupiny „kd“ u chlapce, si můžeme všimnout i na dalším příkladu, kdy chlapec opět vyslovil „nědy“. Došlo tedy opět k vynechání hlásky „k“.

Nahrazování hlásky „r“ hláskou „l“ můžeme vidět v následujících slovech, kdy chlapec vyslovil „lád“ místo „rád“, „s kamaládem“ místo „s kamarádem“ a „plolejzačky“ místo „prolejzačky“. Dalšími příklady mohou být jeho slova „hlát“ místo „hrát“, „hláli“ místo „hráli“, nebo „doblý“ místo „dobrý“.

Jeho nahrazování ostrých sykavek tupými si můžeme všimnout na mnoha slovech, které chlapec vyslovil. Příkladem může být: „ši mušíme“ místo „si musíme“, u předložky „š“ místo „s“, nebo „šme“ místo „jsme“.

Zajímavé je, že když chlapec říkal, že jsou indiáni proti vojákům, nahradil hlásku „r“ hláskou „j“. Ale při výslovnosti slova „jiným“ chlapec hlásku „j“ úplně vynechal, tudíž vyslovil „iným“.

V dalších případech se setkáváme opět s nahrazováním hlásky „r“ hláskou „l“. Tento jev můžeme vidět na slovech „séglou“ nebo „bláchu“. Chlapec mi chtěl sdělit, že nemá sestřenici. Nejenže ostré sykavky nahradil tupými, ale také vynechal hlásku „ř“ a místo samohlásky „e“ použil samohlásku „ě“, chlapec tedy vyslovil „šeštěnici“.

Pozoruhodné je, že i když chlapec umí vyslovit hlásku „l“, při výslovnosti sloves „bydlí“ a „nebydlí“, tuto hlásku nahradil úplně jinou, a to hláskou „v“. Tudíž vyslovil „bydvi“ a

„nebydvi“. V této větě chlapec použil i slovo „někde“, zde opět vynechal hlásku „k“, kdy vyslovil „něde“. Chlapec mi chtěl sdělit, že jeho sestřenice bydlí jinde. Místo slova jinde však použil slovo „jinam“, kde ještě vynechal hlásku „j“, a proto řekl „inam“.

Když mi chlapec říkal, že bude spát u tety, ostrou sykavku „s“ nahradil opět tupou sykavkou „š“, tudíž vyslovil „špát“. Tento jev se objevuje i v případě, kdy mi chlapec sděluje, že by si nejvíc přál vykoledovat sladkosti. V obou případech nahradil „s“ hláskou „š“, proto vyslovil „šladkošti“.

Při odpovídání na otázku, jakou barvu vajíček má rád, mi odpověděl, že „modlou tmavě“. Zde můžeme opět vidět jeho nahrazování hlásky „r“ hláskou „l“.

Dále můžeme vidět na slovech „štlejdy“, „šme“ a „aši“, že dochází k nahrazování ostrých sykavek „s“ tupými sykavkami „š“. Výslovnost číslovky třináct chlapci dělala velké obtíže. Skupinu „tř“ nahradil hláskou „č“ a hlásku „c“ nahradil taktéž hláskou „č“, kdy tedy při tomto nahrazení tato číslovka zní „čináčet“.

Posledním příkladem jeho nahrazování hlásky „r“ hláskou „l“ je slovo „tlošku“ a nahrazování ostrých sykavek tupými slovo „šem“.

26. Porozumění Kevinovi a práce s ním

Kevin byl velmi komunikativní chlapec. Vůbec se nestyděl, nebyl nervózní a byl sdílný. I přesto, že ve třídě byly už ostatní děti a hrály si, chlapci to vůbec nevadilo a bylo na něm vidět, že si se mnou chce povídat. Dokonce nebyl ani nervózní z toho, že se náš rozhovor nahrává na můj mobil.

Co se týče porozumění Kevinovi, občas jsem měl problém mu rozumět. Nejčastěji se to stávalo, když mluvil v dlouhých větách a říkal to příliš rychle. Slova nevyslovoval tak pečlivě, a proto bylo obtížnější mu porozumět.

27. Shrnutí

Kevinovi bylo 6 let, proto by měl vzhledem ke svému věku už umět vyslovovat hlásku „r“ i hlásku „ř“, ani jednu z těchto hlásek však neuměl. Až na jednu výjimku hlásku „r“ nahrazoval hláskou „l“, v jednom případě hláskou „j“. Problém s výslovností této hlásky si můžeme ověřit na několika příkladech.

Další jev, který dělá chlapci problém, je nahrazování ostrých sykavek „s“ tupými „š“. I když může docházet k občasnému zaměňování, Kevin nahrazoval tyto hlásky pokaždé, když měl použít ostrou sykavku.

Další problém má chlapec se skupinou „kd“, kdy chlapec ve slovech s touto skupinou vynechává hlásku „k“.

Pozoruhodné bylo, že i když chlapec umí vyslovit hlásku „j“ a používá ji bez problému v jiných slovech, ale pokud se tato hláska vyskytuje na začátku slova, chlapec tuto hlásku vynechá.

28. Rozbor 6. rozhovoru

Další rozhovor jsem dělala s chlapcem jménem David. Ten byl od začátku velmi komunikativní, na náš rozhovor se velmi soustředil a nevadilo mu ani to, že se nahrává. Nebyl stydlivý, a dokonce se sám od sebe i někdy rozpovídal.

Při odpovědi na otázku, kolik Davidovi je, mi chlapec odpověděl, že mu je „šeš“. V tomto případě vidíme, že chlapec místo ostré sykavky „s“ použil tupou sykavku „š“ a ještě došlo k elizi, protože vůbec nevyslovil hlásku „t“. Když chtěl říct, že je to „všechno“, vypustil hlásku „v“, a proto odpověděl „šechno“.

Dále můžeme vidět, že chlapec má občas problémy s hláskou „r“. Když mi říkal, že byl bruslit, tuto hlásku nahradil hláskou „l“, tudíž jeho odpověď zněla, že byl „bluslit“.

Že chlapec nahrazuje ostrou sykavku „s“ tupou sykavkou „š“, lze vidět i na dalším příkladu, kdy chlapec řekl, že má „šteljdu“. Také u něho došlo k nahrazení tupé polosykavky „č“ tupou sykavkou „š“, a to ve slově „babička“. Chlapec ale řekl „babiška“.

Při vyslovení slova „ještě“ chlapec vynechal hlásku „j“, a proto odpověděl „eště“. Tento jev se u chlapce objevoval i v dalších odpovědích v našem rozhovoru.

Chlapcovo nahrazování ostré sykavky „s“ tupou sykavkou „š“ můžeme vidět i na dalším příkladu, kdy chlapec místo „se“ odpověděl „še“. Toto můžeme vidět i v případě, kdy mi chtěl chlapec sdělit, že mají doma pejska. Místo „s“ však použil tupou sykavku „š“ a vyslovil „pejška“.

Další jev, který dělá chlapci problém, je skupina „kd“. David hlásku „k“ úplně vynechal, a proto když chtěl odpovědět někdy, řekl „nědy“. Další zajímavostí bylo, že chlapec při výslovnosti dělal krátkou pauzu mezi „ně“ a „dy“, nedokázal toto slovo říct vkuse. Pauzu nedělal pouze v tomto slově, ale také když při vyslovení „bráchou“ a „iglú“.

I přesto, že chlapec umí vyslovovat hlásku „t“, ve slově „taky“ David nahradil hlásku „t“ hláskou „k“, a tedy vyslovil „kaky“.

Chlapec sice hlásku „r“ už umí vyslovovat, v některých slovech se však objevuje, že ji nahradí hláskou „l“. Tento jev můžeme vidět například ve slově „oranžová“, kdy chlapec odpověděl „olanžovou“.

Jeho nahrazování ostré sykavky „s“ tupou sykavkou „š“ můžeme vidět i na dalším příkladu, kdy mi vyprávěl, že byl „š tátou u Polšku“. Zde vidíme i to, že nejdříve použil špatnou předložku, tedy místo předložky „v“ použil předložku „u“. Jelikož jsem chlapci

nerozuměla, snažil se mi to zopakovat. Podruhé už použil správnou předložku, ale stále nahrazoval ostrou sykavku „s“ tupou sykavkou „š“.

I přesto, že chlapec umí vyslovovat hlásku „l“, při výslovnosti slova „velikej“ tuto hlásku nahradil hláskou „j“, takže řekl „vejikej“. Že chlapec vypouští hlásku „j“ při výslovnosti slova „ještě“, se lze přesvědčit hned v několika případech.

Když jsem se Davida zeptala, jestli mu táta v Polsku něco koupil, odpověděl: „A foupil mi tam aspoň tričko „Majfkraft“ a to je pysamo.“ V této větě vidíme hned několik jevů nesprávné výslovnosti. Chlapec sice umí vyslovovat hlásku „k“, ale ve slově „koupil“ tuto hlásku nahradil hláskou „f“. „Minecraft“ chlapec taktéž nedokázal vyslovit, jedná se o slovo cizího původu. David však první část slova, která se vyslovuje [majn], řekl jako „majf“. Zde tedy vidíme, že chlapec hlásku „n“ nahradil hláskou „f“. Posledním slovem jeho nesprávné výslovnosti je slovo „pyžamo“, kdy chlapec tupou sykavku „ž“ nahradil ostrou sykavkou „s“, kterou však v jiných případech nahrazuje tupou sykavkou „š“. Ve slově „mikinu“ chlapec hlásku „k“ nahradil hláskou „h“, proto řekl „mihinu“.

Když mi chlapec chtěl sdělit, že jeho bratranec bydlí ve Starém Místě, v obou slovech nahradil ostrou sykavku „s“ tupou sykavkou „š“. David mi tedy řekl, že jeho bratranec bydlí ve „Štarým Místě“.

Přestože chlapec v případě, kdy říkal, že má bratrance, dokázal říct hlásku „r“, tak v případě, kdy mi vyprávěl o jeho bráchovi, tuto hlásku nahradil hláskou „l“, tudíž mi řekl „bláchovi“. Jelikož mi říkal jeho věk, chtěl mi sdělit, že mu je šestnáct. Chlapec však místo toho řekl „šešnáš“. Na tomto příkladu vidíme, že chlapec ostrou sykavku „s“ nahradil tupou sykavkou „š“ a ostrou polosykavku „c“ nahradil opět tupou sykavkou „š“. Také v tomto případě došlo k elizi, jelikož chlapec dvakrát vypustil hlásku „t“.

Že má chlapec potíže se skupinou „kd“, se můžeme přesvědčit na několika příkladech, nejčastěji chlapec říkal slovo „někdy“, kdy vynechal hlásku „k“ a vyslovil „nědy“.

Další slovo, které dělalo Davidovi problém, bylo „hrajem“. Hlásku „r“ nahradil hláskou „l“, a tudíž řekl „hlajem“. Ve slově „fotbal“ chlapec vypustil hlásku „t“, a proto vyslovil „fobal“. Zajímavé bylo, že ještě udělal krátkou pauzu mezi „fo“ a „bal“.

Ve slově „vždycky“ David vypustil skupinu „vž“ a ostrou polosykavku „c“ nahradil tupou sykavkou „š“, chlapec tedy vyslovil „dyšky“. Hlásku „r“ nahradil hláskou „l“, a to hned v několika případech: „blanky“, „stlom“, „fult“. Nejenže neuměl vyslovit slovo „branky“, ale také u něj došlo k atrakci (tedy spodobě), jelikož řekl „dva blanky“ místo „dvě blanky“.

Když jsem se chlapce zeptala, jaké zvíře se mu v zoo líbilo nejvíc, odpověděl mi, že „pavouky“. Zde sice není žádná nesprávná, či vadná výslovnost, ale chlapec místo prvního pádu použil pád čtvrtý.

Skupina hlásek „kd“ nedělala problém pouze ve slově „někdy“, ale také když chtěl říct slovo „kdyby“. Opět vynechal hlásku „k“ a řekl „dyby“. Ve slově „ruce“ chlapec nahradil hlásku „r“ hláskou „l“ a také došlo k nahrazení tupé polosykavky „c“ ostrou sykavkou „s“. David tedy vyslovil „luse“.

Slovo „tygr“ chlapec vyslovil jinak. Do slova vložil hlásku „n“ a ještě hlásku „r“ nahradil hláskou „l“, tudíž řekl „tyngla“. Jelikož jsem mu nerozuměla, chtěl mi to zopakovat. I když nejdříve řekl sloveso „viděl“ správně, ve druhém případě, když se mi chlapec snažil zopakovat, koho viděl v zoo, toto sloveso neřekl správně. David do slova vložil ještě jedno „l“ a neřekl samohlásku „ě“, místo ní použil „e“, a proto vyslovil „vidlel“. Když pokračoval ve vyprávění, jakou barvu tygr měl, řekl, že byl „nědej“. V tomto případě vidím, že chlapec vynechal hlásku „h“.

U slova „zvířátko“ David nevyslovil hlásku „ř“, nahradil ji ostrou sykavkou „z“, a tudíž vyslovil „zvízátko“.

Když chlapec říkal slovo „moc“, ostrou polosykavku „c“ nahradil ostrou sykavkou „s“, a proto odpověděl „mos“. Snažil se mi sdělit, že neumí počítat do tisíce. Když však říkal tuto číslovku, místo samohlásky „i“ použil samohlásku „y“ a ostrou polosykavku „c“ nahradil ostrou sykavkou „s“, vyslovil „tysíse“.

Také u chlapce došlo k nahrazení tupé sykavky „ž“ ostrou sykavkou „z“, a to ve slově „žádnou“, kdy chlapec vyslovil „zádnou“. Hned v následující odpovědi nahradil ostrou polosykavku „c“ ostrou sykavkou „s“, tudíž vyslovil „vís“ místo „víc“.

Chlapec ve slově „hrají“ nahradil hlásku „r“ hláskou „l“, ale následně tuto hlásku dokázal vyslovit ve slovech „hrajeme“ a „trénuju“, zde k nahrazení nedošlo. Také se zde objevila skupina „kd“, kdy chlapec opět vynechal hlásku „k“ a vyslovil „nědy“.

Slovo „nějakou“ řekl jako „ňáhou“. Zde jde spíše o nespisovný tvar, který ani tak nesouvisí s nesprávnou, či vadnou řečí u dětí předškolního věku.

U pohádkové postavičky Rumcajs, chlapec opět nahradil hlásku „r“ hláskou „l“ a vyslovil „Lumcajs“. U slovesa „půjdu“ vynechal „ůj“, kdy hlásku „j“ vynechal úplně a samohlásku „ů“ nahradil samohláskou „u“, chlapec tedy odpověděl „puđu“.

Sloveso „rád“ David vyslovil tak, že hlásku „r“ nahradil hláskou „l“, a proto řekl „lád“. U číslovky čtyři došlo k tomu, že hlásku „ř“ nahradil hláskou „r“ a místo samohlásky „i“ použil samohlásku „y“, tudíž jeho odpověď zněla „čtyry“.

Když mi David vyprávěl o jeho dresech, chtěl mi sdělit, že jeden je „velikej“. Zde nahradil hlásku „l“ hláskou „j“ a řekl, že je „vejikej“.

Při odpovědi na otázku, čím by chlapec jednou chtěl být, se mi snažil odpovědět „největší forbalista“. U slova „největší“ však David vynechal hlásku „t“ a ve slově „fotbalista“ stejně jako v předchozích případech ve slově „fotbal“ také vynechal hlásku „t“, proto řekl „fobalista“.

Skupina „kd“ chlapci dělala problém, hlásku „k“ vynechal i ve slově „nikdy“, kdy tedy vyslovil „nidy“. Dalším příkladem tohoto jevu může být slovo „když“, kdy opět vynechal hlásku „k“ a řekl „dyž“. V několika příkladech lze u chlapce pozorovat jeho vynechávání hlásky „j“ na začátku slova „ještě“, David tedy vyslovuje „eště“.

I přesto, že chlapec umí vyslovovat hlásku „l“, kterou v některých slovech používá místo hlásky „r“, u slovesa „dělat“ však tuto hlásku nahradil hláskou „j“, a tedy vyslovil „dějat“.

U slova „klacek“ chlapec nahradil ostrou polosykvou „c“ ostrou sykavkou „s“, tudíž vyslovil „klasek“. Došlo opět k vynechání hlásky „k“ ve skupině hlásek „kd“, a proto chlapec řekl „dyž“. Chlapec sice řekl „sedum“, kdy vložil samohlásku „u“, ale toto je považováno za ortoepické. Když mi říkal, že pojede s babičkou, tupou polosykvou „č“ nahradil tupou sykavkou „š“ a David vyslovil „babiškou“.

Chtěl mi sdělit, že na dovolenou poletí letadlem. Nejenže místo poletí, řekl, že pojedou, ale ve slově „letadlo“ hlásku „l“ nahradil hláskou „f“, tudíž mi řekl „fetadlem“.

29. Porozumění Davidovi a práce s ním

David byl velmi komunikativní chlapec, který nebyl vůbec nervózní z toho, že si má se mnou povídat a že se náš rozhovor nahrává. Davidovi jsem rozuměla velmi dobře, jen dvakrát se mi stalo, že jsem nevěděla, co mi chce říct. Chlapec však ihned začal slovo opakovat, a tudíž jsem mu poté rozuměla. Také na něm bylo vidět, že se snaží správně artikulovat a na řeč se velmi soustředil, aby hlásky vyslovovat tak, jak se má. Když ale začal povídat rychleji, na svoji řeč se už nesoustředil a tím se u něho objevovaly typické problémy, které děti v jeho věku mají.

S Davidem se mi pracovalo velmi dobře, protože nebyl nervózní, dokonce vyprávěl příhody sám od sebe a já tak mohla zachytit jevy, které jsem do rozhovoru potřebovala. Jelikož jsme nebyli ve třídě s ostatními dětmi, nic ho nerozptylovalo a veškerou pozornost jsem měla pouze já.

30. Shrnutí

Davidovi je 6 let, vzhledem ke svému věku by už měl umět vyslovovat hlásku „r“. To se mu v některých případech daří, ale v některých slovech tuto hlásku stále nahrazuje hláskou „l“.

Další problém, který se u chlapce objevuje, je skupina „kd“, kdy chlapec ve slovech s touto skupinou vynechává hlásku „k“. Naopak v některých případech tuto hlásku používá místo hlásky „t“. Také se objevily situace, kdy chlapec hlásku „t“ vynechal úplně.

Nejvíce se vyskytovaly obtíže se sykavkami a polosykavkami. Chlapec například místo ostré sykavky „s“ používal tupou sykavku „š“, místo tupé polosykavky „č“ tupou sykavku „š“. Několikrát se stalo, že chlapec použil ostrou sykavku „s“ místo ostré polosykavky „c“, či tupé sykavky „ž“.

Velmi často se u Davida objevil jev, kdy hlásku „j“ vynechával na začátku slova, ale když se tato hláska objevila uprostřed, vyslovil ji bez problému. Občas tuto hlásku nahradil hláskou „l“.

31. Rozbor 7. rozhovoru

Poslední rozhovor byl nahrán s chlapcem, který se jmenuje Marcel. Jelikož s ním rozhovor dělala jeho matka, chlapec komunikoval velmi pěkně, nebyl vůbec nervózní, i když ho natáčela. Při rozhovoru si hrál s kostičkami, ale i přesto se na rozhovor soustředil a odpovídal. Občas se stalo, že i když se ho matka na něco zeptala, povídal si při hraní, ale i tak vždy odpověděl na otázku.

Hned v úvodu vidíme, že chlapec má obtíže s hláskou „r“. Při výslovnosti jeho jména, došlo k nahrazení hláskou „l“, a proto své jméno vyslovil jako „Malcel“. Problém s touto hláskou vidíme i v následující odpovědi, kdy se jeho matka ptala, kde bydlí. Odpověděl, že v „Poděbladech“. Opět hlásku „r“ nahradil hláskou „l“.

Hláska „ř“ mu rovněž dělá obtíže. Při vyslovení slovesa „řít“ tuto hlásku nahradil hláskou „z“, a tudíž řekl „zít“. Že má chlapec problémy s hláskou „r“, se můžeme přesvědčit i v případě, kdy říká, že barva „modlá“. Opět došlo k nahrazení hlásky „r“ hláskou „l“.

U slova „žába“ chlapec místo tupé sykavky „ž“ použil tupou sykavku „š“. Marcel tedy řekl „šába“. Rovněž má problémy s ostrou sykavkou „s“, kterou nahradil tupou sykavkou „š“. Toto si můžeme ověřit, když říkal „šel šem“.

Jeho nahrazování hlásky „r“ hláskou „l“ si můžeme všimnout na mnoha dalších příkladech, a to například na slovech „zahládku“, „čelvená“ nebo „odeblat“.

Také u něho dochází k nahrazování ostré sykavky „z“ tupou sykavkou „ž“. Tento jev můžeme vidět na slovesu „ukázat“, kdy chlapec vyslovil „ukážat“. V dalším případě však

došlo k nahrazení tupé sykavky „ž“ tupou sykavkou „š“. Toto vidíme na slovech „zubaře“ a „zub“, kdy chlapec vyslovil „šubaže“ a „šub“. Ve slově „zubař“ však chlapec ještě místo hlásky „ř“ použil tupou sykavku „ž“.

Problémy s hláskou „r“, kdy chlapec místo ní používá hlásku „l“, u něho vidíme i na slovech „utlhnout“, „plotože“ a „vytlhnout“.

K nahrazení ostré sykavkou „s“ tupou sykavkou „š“ vidíme hned na dvou příkladech, a to na slovech „poštavím“ a „našpátek“, dále také na slově „šem“. V této větě došlo také k nahrazení ostré polosykvavky „c“ tupou polosykvavkou „č“, kdy chlapec vyslovil „nič“.

Místo slovesa „dělal“ chlapec vyslovil „d’ál“, jedná se o nespisovný tvar slovesa. Marcel také vypouští hlásku „j“, pokud se nachází na začátku slova. Toto vidíme na slově „ještě“, jelikož chlapec vyslovuje „eště“.

O jeho nahrazování hlásky „ř“ ostrou sykavkou „z“ se můžeme přesvědčit i ve slovesu „zavřít“, chlapec totiž vyslovil „zavzu“. Ve slovech „odebelu“, „hlaju“, „hlačkama“, „dooplavdy“, „Bulák“ a „celnej“ můžeme vidět, že chlapec nahradil hlásku „r“ hláskou „l“. Ve slově „černej“ nedošlo pouze k nahrazení hlásky „r“ hláskou „l“, ale chlapec také místo tupé polosykvavky „č“ použil ostrou polosykvavku „c“.

V mnoha dalších případech se objevoval jev, kdy chlapec ostrou sykavku „s“ nahrazoval tupou sykavkou „š“. Typickým příkladem tohoto jevu je slovo „šem“, kde došlo k nahrazování ve všech případech.

Častokrát se v jeho odpovědích objevovalo vypouštění hlásky „j“ na začátku slova „ještě“, chlapec tedy kvůli vypouštění této hlásky říkal „eště“.

Dalším charakteristickým jevem u Marcela bylo nahrazování hlásky „ř“ tupou sykavkou „ž“, kdy toto nahrazení použil ve slově „nahoře“. Chlapec tudíž vyslovoval „nahože“. Ve stejné větě došlo i k nahrazení ostré sykavky „z“ tupou sykavkou „ž“, Marcel totiž vyslovil „žapomněl“.

V další větě opět dochází k nahrazení hlásky „r“ hláskou „l“, kdy chlapec na otázku, jakou barvu vidí, odpovídá, že „modlou“.

32. Porozumění Marcelovi

Jelikož jsem rozhovor s chlapcem nedělala já, obávala jsem se toho, jak budu chlapci rozumět, až mi jeho matka pošle udělaný rozhovor. I přesto, že jsem rozhovor nedělala sama, při prepisování jsem chlapci rozuměla velmi dobře a pomohlo mi i to, že jeho matka po něm slova opakovala.

Zajímavé mi přišlo to, že jsem Marcelovi rozuměla lépe než některým dětem, se kterými jsem rozhovor dělala osobně.

33. Shrnutí

Marcelovi jsou 4 roky. To, že ještě neumí vyslovovat hlásky „r“ a „ř“, je vzhledem k jeho věku zcela normální, jelikož se tyto hlásky většinou daří dětem vyslovovat až kolem 5. roku. Hlásku „r“ nahrazoval pouze hláskou „l“ a hlásku „ř“ nahrazoval ostrou sykavkou „z“.

Co se týče hlásky „j“, tu by už měl ve svém věku ovládat, protože tu umí děti do 1 roku. Zajímavé bylo, že chlapec tuto hlásku však neříkal pouze ve slově „ještě“. Když říkal „já“, hlásku použil bez problémů.

Typickým problémem u Marcela byly sykavky a polosykavky. Často u něho docházelo k nahrazování ostré sykavky „s“ tupou sykavkou „š“. Dalším charakteristickým jevem bylo užívání tupých sykavek „š“ a „ž“ místo ostré sykavky „z“. Obtíže mu dělala i tupá polosykavka „č“, kterou nahrazoval ostrou polosykavkou „c“.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo nastínit, jaké nejčastější problémy se v dětské řeči v současné době vyskytují. Ke zjištění těchto jevů byly udělány s dětmi předškolního věku rozhovory, které byly následně v praktické části rozebírány. Nejtypičtější problémy se u těchto dětí objevovaly s vibranti, sykavkami a polosykavkami, které buď nahrazovaly jinými hláskami, nebo je úplně vypouštěly.

Co se týče vibrant, ty dělaly problémy všem zúčastněným dětem, se kterými se rozhovor dělal. Nejčastěji je nahrazovaly hláskou „l“, avšak v některých případech použily jinou hlásku, a to hlásku „j“. U několika jevů se opakovalo, že dítě hlásku „r“ vůbec nevyslovilo a ani ji nijak nenahradilo. Pokud jde o hlásku „ř“, ta byla nahrazena buď hláskou „h“, „ž“, anebo „č“.

U sykavek se za nejčastější problém objevil takový, kdy dítě nahrazovalo ostrou sykavku „s“ tupou sykavkou „š“, nebo ji úplně vynechalo. Mnohem častěji se vyskytovaly potíže s tupou polosykavkou „č“, kdy ji děti nahrazovaly tupou sykavkou „š“, ostrou sykavkou „s“, nebo hlásku „č“ vynechaly úplně. Často se také vyskytoval u dětí problém s ostrou polosykavkou „c“, kterou nahrazovaly ostrou sykavkou „s“.

Seznam použité literatury

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a ŠMARDOVÁ, Vlasta. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Dětská naučná edice. Předškoláci. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1829-0.

BEZDĚKOVÁ, Jana. *Učíme naše dítě mluvit*. 2., upr. a dopl. vyd. Praha: Arista, 2014. [ISBN 978-80-87867-10-5](#).

BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku*. Pedagogika. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3008-0.

KLENKOVÁ, Jiřina. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. Pedagogika. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1110-9.

KRAHULCOVÁ, Beáta. *Dyslalie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003. ISBN 80-7041-413-8.

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Logopedická prevence: průvodce vývojem dětské řeči*. Vyd. 4. Speciální pedagogika. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-056-9.

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Vývoj dětské řeči krok za krokem*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Pro rodiče. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3080-6.

OHNESORG, Karel. *Naše dítě se učí mluvit*. Rodičům o výchově dětí. Praha: SPN, 1959.

SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ, Lucie. *Osvojování jazyka dítětem*. In: KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana. *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2017. [cit. 2023-10-11].

Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/OSVOJOV%C3%81N%C3%8D%20JAZYK A%20D%C3%8DT%C4%9A TEM>

SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ, Lucie. *Dětská řeč*. In: KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana. *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2017. [cit. 2023-10-11].

Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/D%C4%9ATSK%C3%81%20%C5%98E%C4%8C>

VYŠTEJN, Jan. *Vady výslovnosti: Aktuální problémy speciální pedagogiky*. 4. vyd. Aktuální problémy speciální pedagogiky. Praha: SPN, 1987.

Seznam dalších pramenů

LOGOPEDIE BRNO, S.R.O., *Vývoj řeči a výslovnosti*. Logopediebrno.eu [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: <http://www.logopediebrno.eu/vyacutevoj-345e269i-a-vyacuteslovnosti.html>

MATEŘSKÁ ŠKOLA MÁJ. Msmaj.jicin.cz [online]. [cit. 2023-11-08]. Dostupné z: <https://msmaj.jicin.cz/>

MATEŘSKÁ ŠKOLA MÁJ, 7. *třída*. Msmaj.jicin.cz [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: <https://msmaj.jicin.cz/7-trida>

Přílohy

Přepis rozhovoru č. 1

Tazatel (T): Pavlína Vrabcová

Jméno respondenta (R): František

T: Tak ahoj\, já jsem Pája\, jo?/ a budu si s tebou povídat, jo?/ Tak jak se teda jmenuješ?\

R: Flantišek\

T: Kryštůfek?/

R: Ne.\

T: Ne?/ A jak?\

R: Hmm. (.) Flantišek.\

T: Můžu se zeptat jak?\

Učitelka: Akorát příjmení nesmíte používat.\

T: Ano.\

Učitelka: Franta.\

T: Jo::, Franta./

R: Ano.\

T: František a jakou máš třeba oblíbenou barvu?\

R: Hmm. (.) Modlou.

T: Jo modrou/, no to je pěkná barva, vid'?\ A cos včera dělal, mi třeba řekni?\ Byls venku s mamkou a tatškou?/

R: Můj táta nebydlí tady.\

T: Jo tvůj tatka tady nebydlí, aha:: A mamka?/ Byli jste se projít?/ Ale ono bylo ošklivo, vid'?\

R: Jo.\

T: No./

R: Byli sme venku nakonec.\

T: Byli jste venku nakonec?/

R: Jo.\

T: A se školkou jste byli taky venku?/ Byli jste na procházce?/

R: Ne.\

T: Ne::?/ A kde jsi byl?\

R: Na bahánu kojťou.\ Kojťou na bahénu.\

T: Na bazénu jsi byl?/

R: Jo, kojťou.\

T: Ty jo se školkou chodíte do bazénu, jo?/ A už umíš plavat?/ Nebo se to učíš?/

R: Jo.\

T: Umíš?/

R: Jo.\

T: Ty jo a máte bazén i doma, že to umíš?/ Nebo ses to naučil takhle se školkou?/

R: Já sem se, my máme bahén i tady.\

T: I tady máte bazén, ty:: jo, tak to se máte.\

R: Vid' paní učitelko./

Učitelka: No tady dole máme bazén, ale tam jsme ještě nebyli.\

T: Jo tam jste ještě nebyli.\

Učitelka: Až v létě.\

T: Až v létě, až bude teplo, že jo?/

R: Jo.\

T: Ty:: jo, tak to se máte, že tady máte takhle bazén.\

R: Je malý.\

T: Je malý\, ale to nevadí\, tam se taky naučíš plavat./ A ty vlastně už umíš\, vid'?/ Jsi říkal.\

R: Jo.\

T: Ty:: jo, tak to se máš.\

R: A s lukávky umím taky plavat i ve vejikým bahénu.\

T: Fakt jo?/ S rukávky i ve velkým bazénu?/

R: Jo.\

T: Ty:: jo, tak to se máš.\ To jsi moc šikovnej ale.\

R: Když ani nemám lukávky maminka mnou.\

T: Když tam je s tebou maminka\, no to musíš jenom s maminkou\, vid'?/

R: Jo.\ Maminka mi dovolí jít s lukama na tobodán.\

T: Na tobogán?/

R: Mi dovolí jít\, když nemám lukávky.\ I na totánek.\

T: Na co?/

T: Na skokánek.

T: Na skokánek?/ Jo:, ty jo a to se nebojíš?/

R: Ne.\

T: Ty jo ty seš odvážnej./ To seš teda statečnej\, že se nebojíš na skokánek.\ Ty:: jo, tak to seš ale dobrej./ To já bych se bála na skokánek./ A baví tě plavání?\

R: Jo.\ Baví.\

T: Tak to se máš, to potom v létě budeš moct chodit i na koupaliště, vid'?\

R: Jo.\ Tady máme koupaliště.\

T: No je tady koupaliště v Jičíně, no.\

R: Jo. \

T: A dneska bude možná líp než včera, vid'?\

R: Jo.\

T: Tak to se půjdete možná projít se školkou.\ Co?/\

R: My půjdeme na hahandu.\

T: Kam?/\

R: Na hahaldu.\

T: Na zahradu.\ Tam si hrajete s dětma ostatníma. Ale to jsem koukala, že tam máte pěkný hračky a prolézačky hlavně, vid'?\

R: Jo.\

T: Ty jo::, tak to se máte ale. A s čím si tak nejradši hraješ?/\

R: Hmm(.).

T: Auta nějaký asi, že jo?/\

R: Jo.\

T: Náklad'áky./

R: Ne, dloalama.\

T: Jo?/\ Aha.\

R: Jo. Mám lád živý dílosaly.\

T: Aha. Tak to jo, já myslela, že náklad'áky máš nejradši./

R: Nakládáty mám lád.\

T: Náklad'áky?/\ A co nakládáš třeba?/\ Nějaký hračky nebo plyšáky?/\

R: Hašky nakládám.\

T: Hračky?/\

R: A my tady máme i bagla./ I tam.

T: I bagra?/\

R: Nahohe/

T: A jo, nahoře je bagr, vid'?\ Ty jo, to se máte.\

R: A je tam i vetlník./

T: Velkej?/
R: Ne, malej.\

T: No. A když jsi na pískovišti, tak nakládáš i písek, nebo ne?\
R: Jo./

T: Taky?/
R: Taky.\

T: Ty jo, tak to se máte. A to si určitě hraješ s kamarádama na pískovišti, vid'/?/
R: Jo. /

T: A bábovičky taky stavíte?/
R: Jo, bábovišky taky tavím. \

T: A povedou se ti, nebo ne?/
R: Jo, povedou, aje jenom něgy. Jen něgy.\

T: Jen někdy?/
R: Jo.\

T: To nevadí. Ale to seš šikovnej, že se ti povedou. To někdy se nepovedou, někdy jo, vid'/?/
R: Jo.\

T: To tak bejvá.\

R: Já tady mám taky knekinát./

T: Že tady máš květináč?/
R: Jo. Ten nahohe.\

T: Ten nahoře?/
R: Ten bílej.\

T: Ty jo, to si tady takhle pěstujete kytičky, jo?/
R: Jo.\

T: Ty jo, ta to se máte./

R: Hm. Je lajste./

T: Rajče z toho vyroste?/
R: Jo./

T: Ty jo:, to se máte./

R: Aje můj kekináč nemá díjy.\

T: Nemá díry?/
R: Jo.\

T: To nevadí, tak to budeš zalívat do květináče.\

R: Jo. \

T: A všem vyrostou rajčata?/ Nebo někdo bude mít něco jinýho?/

R: Něglo bude mít taky lajste.\

T: Taký rajčata budou mít ostatní?/

R: Jo. Já tady mám i vajíška.\

T: Vajíčka?/ No protože budou Velikonoce, vid'/?/

R: Jo a budu je bajvit./

T: Budete barvit?/ Ty jo a i doma budete barvit, že jo?/

R: Jo./

T: A budeš chodit na koledu?/

R: Jo./

T: A co si asi tak vykoleduješ?/ Nějaký dobroty?/

R: Jo, náký dobloty a vajíška.\

T: A vajíčka taky určitě. A máš rád vajíčka?/

R: Jo.\

T: To si potom z toho uděláš něco dobrýho, vid'/?/

R: Jo.\

Přepis rozhovoru č. 2

Tazatel: Pavlína Vrabcová

Respondent: Barbora

T: Ahoj, tak ty jsi Barča, vid'/? A jakou máš ráda barvu?\

R: Všechny.\

T: Všechny?/ A úplně nejvíc/, kdybys měla říct?\

R: Lůžovou.\

T: Růžovou, no tak tu mám ráda taky, ti řeknu.\ A co jsi včera dělala, mi řekni?/ Bylas venku se projít?/ Nebyla?/ No ono bylo ošklivo, vid'/? A co jsi dělala?/

R: Hlála sem si.\

T: Hrála si?/ A s čím?/ S panenkou nějakou určitě, vid'/? A jaký má jméno?/

R: Byly to štyži.\

T: Čtyři panenky?/ A tak teda maj všichni jméno, nebo ne?/

R: Ne.\

T: Tak řekneš mi je?/

R: To byly z pohádky.\

T: To nevadí.\

R: Popelka,/ potom Bela,/ Lusika./

T: Růženka?/

R: Ne, Lusika.\

T: Lucika, jo.\

R: A:: Elza.\

T: Elza, no jo.\ To je z Ledovýho království, vid'/?

R: Jo. \

T: Ty:: jo:: a to si hrály dohromady všechny?/ Tak to ses měla a dneska se půjdeš projít, nebo ne?/ Když bude líp?\

R: Ehm.\

T: A se školkou nebo s mamkou třeba a tat'kou?/

R: S mamkou.\

T: S mamkou a kam tak chodíte?/

R: Slíbila mi zmrzlinu.\

T: Zmrzlinu?/ Ty:: jo::, tak to se máš. A jakou si dáš, už to víš?/

R: Ještě, no tak asi jahodovou.\

T: Jahodovou, no ta je dobrá, vid'?\

R: Ale mám láda ještě tu dlačí ovoce a ještě nebo tu (.) šmoulovou.\

T: Šmoulovou, ta je taky dobrá, ta je modrá vid'/? Ta je pěkná.\ A koukáš na šmouli, nebo ne?\

R: Jo.\

T: Jo, koukalas?/ A líbí se ti ta pohádka?/ Tak to se máš./ A prej jste včera byli v bazénu, jo?/ A umíš plavat?\ A kde ses to naučila, doma nebo se školkou?/

R: Doma.\

T: Doma?/ Máte bazén?/ Ne?\

R: Ale my jsme šli do bazénu.\

T: Jo vy jste šli do bazénu, tak ses to naučila takhle sama, jo?/ No tak to ti to musí už jít, vid'/? Tak to se máš.\ A plaveš s křídýlkama, nebo bez?/ S rukávkama?/

R: Bez.\

T: Bez už?/ No tak to seš šikovná./ A nebojíš se?/ A chodíte i na tobogány?/ A bavěj tě?/

R: Jo.\

T: Jo?/ A chodíš tam ráda?/

R: Jo.\

T: Ty jo::, tak to se máš.\ A chodíš taky na skokánek, nebo ne?

R: Já se bojím na skokánek, na ten větší.\ Ale táta tam dyšky škáše.\

T: Fakt jo?/ A ten se nebojí?\

R: Já jdu laši škákat ž toho malého.\

T: Jo, ty jdeš radši na ten malej, to se nedivím, já bych taky radši šla na ten malej, já bych se taky na velkým bála.\ A budou brzo Velikonoce, vid'/? Budeš chodit koledovat s taťkou?/

R: Jo.\

T: A co si tak vykoleduješ?/

R: Nevím.\

T: Nějaký dobroty asi?/

R: Myslím, že jo.\

T: A co třeba nějakou čokoládu? Zajíčka?/

R: Toho jsem někdy měla,\ tu dobu jsem byla na té logopedii,\ tak mi máma slíbila tamtoho zajíška.\

T: Fakt jo?/ Tak to se máš.\ To se musíš snažit, abys ho dostala, vid'/? Za odměnu.\ A už svítí sluníčko dneska, bude hezky.\ A cvičíš logopedii?/

R: Jo.\

T: Jo?/ A jde ti to?/

R: Ne.\

T: Nejde?/ Tak to musíš cvičit, aby ti to potom šlo a mluvila, jak máš, vid'/?/ A tady paní učitelky s tebou určitě taky hodně cvičej, že jo?/

R: Jo.\

T: A co máš ráda za jídlo?/

R: Hlušku.\

T: Hrušku?/ Ty:: jo::, no tu já teda zrovna moc nemusím.\

R: Ale mám láda nej banán.\

T: Banán?/ Ten je nejlepší, vid'/?/ Ten je sladkej hezky.\ A to si ho dáš jen tak, nebo třeba s něčím?/ Třeba s čokoládou?/

R: Jen tak.\

T: A co nejradši děláš?/ Když máš čas, tak si nejradši maluješ nebo si hraješ s panenkama s Elzou, nebo s Popelkou?/

R: Laši si hlaju s pejskama.\

T: Máte pejsky?/

R: Ne.\

T: Nemáte?/

R: Ne, ale hlašku mám.\

T: Jo, plyšáka máš?/

R: Ne.\

T: Ne?/

R: To je taková figulka.\

T: Aha::./ Tak to jo, já jsem myslela, že máte pejsky.\

R: Ne.\

T: Tak kolik jich máš?/ Těch pejsků?/

R: Už nevím.\

T: Nevíš?/ Víc než jednoho?/

R: Víš než jednoho.\

T: Tak to si aspoň hrajou spolu, vid'/?/

R: Ano.\

T: Tak to se máš, to maj dobrý./ Tak já ti děkuju, že sis se mnou popovídala.\

Přepis rozhovoru č. 3

Tazatel: Pavlína Vrabcová

Respondent: Viktorka

T: Ahoj, ty jsi Viktorka?/

R: Ehm.\

T: A jakou máš ráda barvu, řekneš mi to?/

R: Já mám ráda maminku.\

T: Maminku máš ráda?/ No to je hezký a barvu jakou? \ Růžovou, nebo modrou?/ Jakou máš ráda barvu?/

R: Lůžovou.\

T: A taky seš celá v růžovém, vid'/?/

R: Jo.\

T: A co jsi včera dělala?/ Byla jsi na procházce s mamkou?/

R: Ehm.\

T: Jo?/ Nebo jste byly doma?/ Bylo ošklivo, vid'/?/ A vy jste se byly projít?/

R: Ehm.\

T: A kam jste šly?/ Do parku?/

R: Jo.\

T: Jo?/ A co jsi potom dělala?/ Hrála sis?/

R: Ehm.\

T: A s čím?/ S panenkama nějakýma? /

R: Jo.\

T: Jo?/ A máš jich víc, nebo jenom jednu?/ Co?/ (.) Viktorko?/

R: Hlála sem si s mamkou.\

T: Cože?/

R: Hlála sem si s mamkou.\

T: S mamkou?/

R: Jo.\

T: Sis hrála taky?/

R: Ehm.\

T: Ty jo::, to se máš, že si mamka takhle s tebou hraje, vid'/?/

R: Ehm.\

T: No tak to máš dobrý./ A máš sestřičku nebo bratříčka?/

R: Bjatšíčka.\

T: Bratříčka máš?/

R: Ehm.\

T: A hrajete si taky spolu?/

R: Jo.\

T: Tak to se máš, že máš bratříčka a že si spolu hrajete, že nejsi sama, vid'/?/

R: Jo.\

T: A s čím si hrajete, když máš bratříčka?/ Má auta nějaký?/

R: Ano.\

T: A hrajete si s autem?/

R: Jo.\

T: A půjčujete si hračky?/

R: Jo.\

T: Jo?/ No tak to jste hodný, že si takhle hračku půjčíte navzájem, že jo?/ To se dělá./

R: Ehm.\

T: Že si takhle půjčíte hračku a že si spolu hrajete.\ A dneska bude hezky, vid'/?/ A půjdeš se zase projít?/

R: Ano.\

T: A i se školkou půjdete třeba?/

R: Jo.\

T: A včera jste byli prej plavat, jo?/

R: Ano.\

T: A umíš plavat?/

R: Jo.\

T: A kde ses to naučila?/ Se školkou, nebo jsi to uměla už předtím?/

R: Až se školkou.\

T: Až se školkou?/ Ale tak to ti teď jde, když už umíš plavat, že jo?/

R: Ano.\

T: A nebojíš se ve vodě?/

R: Ne.\

T: Ne?/ Tak to jsi šikovná.\ A chodíš i na tobogán?/

R: Ehm.\

T: A baví tě to v bazénu?/ Viktorko? \ Baví tě to v bazénu?/ Plaveš ráda? /

R: Ehm.\

T: A brzo budou Velikonoce, vid'/?/ Budeš chodit koledovat?/

R: Jo. \

T: A co si vykoleduješ?/ Nějakou dobrotu?/

R: Nevím.\

T: A budete i barvit vajíčka?/

R: Ano.\

T: A jakou barvou třeba?/

R: Žlutou.\

T: Žlutou?/ A ještě nějakou?/

R: Bílou.\

T: Bílou?/

R: Ehm.\

T: A modrou ne? \

R: Modlou ne.\

T: Modrou ne?/ A zelenou?/

R: Ne.\

T: A fialová tam bude?/

R: Ne.\

T: Taky ne?/ Takže budete mít jenom bílý a žlutý vajíčka?/

R: Jo.\

T: A beránka budete péct nebo koupíte?/

R: Koupíte.\

T: Koupíte?/

R: Ehm.\

T: Ty jo::, tak to se máte.\ A co nejradši děláš?/ Maluješ si nejradši?/ Nebo si hraješ s panenkama?/

R: Hlaju s panenkama.\

T: Radši si hraješ s panenkama?/

R: Ehm.\

T: A máš ráda nějakou pohádku?/

R: Jo.\

T: A jakou?/ (.) Na co jsi koukala?/

R: Na pohádku.\

T: A o čem byla?/ Byla tam nějaká princezna, nebo ne?\\

R: Plincezna.\

T: Byla tam?/

R: Ehm.\

T: A jaký měla šaty?/ Krásný určitě, že jo?/

R: Lůžový.\

T: Růžový měla šaty?/ Tak to se ti líbily, ne?/ Líbily se ti ty šaty, nebo ne?/

R: Jo.\

T: Jo?/ Takys takový chtěla?/

R: Ehm.\

T: Co máš třeba ráda k jídlu?\\ Třeba nějaký ovoce?/ Banán, nebo jabko, nebo něco sladkýho?/

R: Hjanolky.\

T: Hranolky?/

R: Ehm.\

T: No ty jsou dobrý, vid'??/

R: Jo.\

Přepis rozhovoru č. 4

Tazatel: Pavlína Vrabcová

Respondent: Aneta

T: Tak ty jsi Anetka?/

R: Ehm.\

T: A řekneš mi, jakou máš ráda barvu?/

R: Modjou.\

T: Modrou?/

R: Ehm.\

T: No tu má rád i František, mi říkal.\ A co jsi včera dělala?/ Byla jsi venku, když bylo ošklivo?/ Nebo jsi byla doma?/

R: Doma.\

T: A cos tam dělala?/

R: Dála sem si.\

T: Koho?/

R: Dála sem si s bákou.\

T: Cože?/

R: Dála sem si s bákou.\

T: Hrála sis s bráchou?/ (s pomocí učitelky) Aha a s čím jste si hráli?/ S hračkama?/

R: Jo.\

T: A máte společný?/ No ty máš určitě panenky, vid'/? A brácha má auta a náklad'áky, nebo co má?/

R: Hjaky\.

T: (.) Auta?/ Náklad'áky?/

R: No jo./

T: No jo, má.\ A půjčujete si hračky?/ Hraješ si někdy s autama?/

R: No jo./

T: Taky?/ A dneska to vypadá, že bude líp a že bude i sluníčko, tak se půjdete projít?/

R: Tak asi jo.\

T: Asi jo./ A včera jste prej byli plavat?/

R: Ehm.\

T: Jde ti plavání?/ Už umíš, nebo se to teprve učíš? /

R: Jenom tjošku.\

T: Jenom trošku?/ To nevádí, to se ještě naučíš./ A baví tě plavání?/

R: Jo.\

T: Chodíš tam ráda?/

R: Jo.\

T: Jo?/ No tak to je dobře, to se to naučíš, když tě to baví.\ A prej chodíte i na tobogány, taky jsi byla už na tobogánu?/

R: Ne.\

T: Ještě ne?/ No to nevádí, to určitě někdy taky půjdeš./ To tě bude potom bavit určitě.\ A skáčeš i ze skokánku, nebo se bojíš?/

R: Bojím.\

T: To já se nedivím, já bych se taky bála.\ A ještě mi řekni, brzo budou Velikonoce, vid'/?/

R: Ehm.\

T: Budeš chodit koledovat s bráchou?/

R: Jo.\

T: Jo?/ A co si myslíš, že si vykoleduješ?/

R: Čokolády, vajíška./

T: Taky vajíčka.\ Nějaký dobroty určitě, vid'/?/

R: Taky.\

T: A budete barvit vajíčka doma?/

R: Jo.\

T: A jakou barvou asi?/ Jaký bys chtěla, aby měly barvy?/

R: Já sem chtěla červenou a modrou.\

T: Červenou a modrou?/

R: Jo./

T: Ty jo, ty jsou pěkný, vid'/?/

R: Ehm.\

T: A žlutý?/

R: Jo.\

T: Ty by se ti taky líbily?/

R: Ehm.\

T: Jo?/ A beránka budete kupovat nebo péct?/ A budeš pomáhat mamce?/

R: Ještě nevím.\

T: Ještě nevíš?/ No to nevádí, Velikonoce jsou až za týden, že jo?/ Tak to si ještě s mamkou rozmyslíte, že jo?/

R: Asi nebudeme pít.\

T: Asi ne?/ Tak si koupíte beránka, hlavně když si vykoleduješ nějaký dobrotu, že jo?/

R: ehm.\

T: A ty čokoládky budou mít asi tvar zajíčka, vid'/?/

R: Ehm.\

T: Tak to budeš mít asi radost, když si nějakýho vykoleduješ, že jo?/

R: Ehm.\

T: A co nejradši děláš, když máš čas?/ Koukáš na televizi, nebo si hraješ s panenkama, nebo s bráchou?/

R: Koukám na televizi.\

T: Na televizi?/ A na co?/ Na pohádku nějakou?/

R: Jo.\

T: A jakou máš ráda?/

R: (.) Bájta.\

T: Koho?/

R: Bájta.\

T: Bárta?/

R: Jo./

T: Simpsona, vid'/?/ Na toho taky koukáš?/ Já taky.\ To je dobrý, vid'/?/

R: Jo.\

T: A co ještě?/ Máš oblíbenou nějakou pohádku, nebo máš ráda všechny?/

R: Všecky.\

T: Všechny?/ Ty:: jo:: A radši máš, když je kreslená?/ Nebo když tam hrajou lidi?/

R: Gyš je kreslená.\

T: Kreslená tě baví víc? /

R: Ehm.\

T: Třeba Hledá se Nemo, viděla jsi?/

R: Jo./

T: Ta je pěkná, vid'/?/ Rybky tam jsou, moře.\

R: No jo.\

T: A co máš ráda k jídlu?/ Někakou dobrotu určitě.\ Pizzu?/

R: No jo.\

T: Taky?/ A co ještě?/

R: (.) Tak taky hambá.\

T: Hambáč?/ Ty jo, ale tak ten je dobrej, vid'/?/
R: No jo./
T: Hambáč mám taky ráda a co hranolky?/
R: No to taky./
T: To taky, vid'.\ A něco sladkýho třeba?/ Máš ráda sladký?/
R: No tjošku.\
T: Trošku?/ Radši máš ráda slaný?\
R: Jo.\
T: Jo?/ Aha, tak to já teda asi zase radši to sladký.\ Třeba nějakej dort dobrej, vid'/?/
R: Jo.\
T: Třeba na narozeniny, když dostaneš.\
R: No jo./
T: A máš nějakou oblíbenou pohádkovou postavičku?/
R: Jo, mám.\
T: A jakou?/
R: Mám (.) Eldovou.\
T: Koho?/
R: Eldovou.\
T: Eldovou?/
R: Ne. El–dou–vou./
T: Elzu?/
R: Elzovou.\
T: Elzu, no jo, vždyť ji máš na sobě, vid'/?/ A tam je i Olaf, že jo?/
R: Ehm.\
T: A co říká?/ Já jsem Olaf a mám rád?/
R: Objekí.\
T: Objektí, ano.\ A co tam je ještě za zvířátko?/ Ten chlupatej?/ Sob to je, vid'/?/
R: No jo./
T: Ten táhne sánky, že jo?/
R: No jo./

Přepis rozhovoru č. 5

Tazatel: Pavlína Vrabcová

Respondent: Kevin

R: Ahoj.\

T: Ahoj.\ Ty jsi Kevin, brácha Anetky, jo?/ A řekneš mi taky, jakou máš oblíbenou barvu?/

R: Čelvenou, čelnou, (.) bílou./

T: Takhle víc jich máš, jo?/ Nemáš jenom jednu? A teda včera sis hrál se ségrou?/

R: Jo.\

T: Jo?/ A byl ses projít? Nebo ne?/

R: Ne, bylo hnusně, plšelo.\

T: Bylo ošklivo, vid'?/ No, pršelo. Ale dneska vypadá, že bude hezky./ Tak se půjdete projít potom?/ Třeba i se školkou myslíš, že půjdete?/

R: (.)

T: A včera jste byli v bazénu, jsem slyšela./ A jde ti plavání?/

R: Jo.\

T: Baví tě?/

R: Jo, já šem še ptápěl tam.\

T: Ty ses tam co?/

R: Po::

T: To(.)pil.\ Topil ses?/

R: Ne, potápěl.\

T: Potápěl? Tyjo::, a to se nebojíš, takhle pod vodu jít?/

R: Ne::

T: Jde ti to potápění?/

R: Jo, ale nědy ne.\

T: Někdy ne?/ No to nevádí, to se ještě naučíš se ségrou, že jo?/ A na tobogánu jsi už byl?/

R: Ne.\

T: Taky ne?/ A skáčeš ze skokánku?/ Nebo se bojíš?/

R: Nidy šem neškákal.\

T: Nikdy jsi neskákal?/ No to nevádí, tak to ještě zkusíš.\ A naučil ses plavat až se školkou, nebo už jsi uměl?/

R: Hm::, uměl šem š maminkou a š tátou.\

T: Jsi chodil do bazénu?/ Tak ses naučil?/

R: Jo.\

T: Jo?/ A máte i doma bazén, nebo ne?\\

R: Ne, někdy šme ho měli a někdy ne.

T: Aha, tak to jo.\ Asi jenom v létě, že jo?\\ Ho roztáhnete, aby vám nebylo teplo takový a smočíte se.\ A doma máš teda auta, nákladáky?/

R: Nákladáky nemám./

T: Nemáš?/

R: Ale mám auta a indiáni.\

T: Indiány?/ Tak s tím si hraješ rád, vid'/?/ A s čím radši, s autama nebo s indiánama?/

R: (.) Hm::, indiánama.\

T: Jo?/ Ty po sobě určitě střílejš, vid'/?/ Bojujou spolu.\ Nebo ne?/ Nebo to jsou přátelský indiáni?/

R: Hm::, pčátet, pčátelé.

T: Přátelé to jsou.\

R: A budou pjeti vojákům.\

T: Budou proti vojákům?/ A máš taky vojáky?/

R: Jo.\

T: Doma?/

R: Jo.\

T: Jo?/ A kdo vyhrává většinou?/

R: Indiáni.

T: Většinou indiáni?/ Tyjo::, tak to se maj, vid'/?/ To je porazej vojáky vždycky?/ Nebo někdy vyhrajou i vojáci?\\

R: Někdy vyhlajou.\

T: Někdy vyhrajou, jo?/ Někdy se jim to podaří?/

R: Jo.\

T: Aha, tak to jo.\ A chodíš rád ven, nebo ne?/ Nebo jsi radši doma a hraješ si?\\

R: Chodím rád ven.\

T: Rád chodíš ven?/ A chodíte i se školou ven, vid'/?/

R: No, i s kamarádem.\

T: I s kamarádem chodíš?/

R: Tady na jihu v Jičíně.\

T: Tady na jihu v Jičíně? Tyjo::, tak to se máš.\ Tam máte taky nějaký prolejšačky u baráku? Nebo chodíte jen tak?

R: Nemáme prolejšačky.

T: Máte? Nemáte?

R: My si mušíme hlát š něčím iným.

T: Jo aha, tak si můžete vzít ven třeba ty indiány a můžete si hrát spolu./

R: Jo, to bylo doblý.\ My šme hláli venku.

T: Jo? Vy už jste je měli venku? Už se indiáni podívali ven?

R: Ne.

T: Ne? Ještě ne?

R: Ne.

T: Ještě se nepodívali? No to nevádí, tak až bude hezky, teď je ještě trošku zima, vid'? Až bude líp, až bude svítit sluníčko, tak to bude lepší.\ A bude teplo v létě, že jo?

R: Ehm.

T: A brzo budou Velikonoce, vid'? Budeš chodit koledovat?

R: Ehm.

T: Jo? A s kým? Se ségrou nebo ještě s někým? Nebo sám?

R: Se séglou a ještě tam mám kluka.

T: Ještě tam máš kluka? Kamaráda?

R: Ne, já nemám bláchu. Já mám šestěnici.

T: Sestřenici, aha./ Takže půjdete všichni spolu? Nebo ne?

R: Ne, ona bydví něde inam. Ona nebydví v Jičíně.

T: Jo takhle, ona bydlí jinde./

R: Ano.\ A:: ona je malá a umí mluvit.

T: Umí mluvit?

R: A umí chodit.

T: Tyjo::, tak to je šikovná./ Tak pojedete se za ní podívat na Velikonoce?

R: Budu špát u tety.

T: Budeš spát u tety? Tyjo::, ty se máš./ Tak to budeš mít takovej výlet, vid'?

R: Ehm.

T: A co si tak vykoleduješ? Co bys chtěl dostat nejvíc?

R: Šladkošti.

T: Sladkosti? A vajíčko ne?

R: Jo::./

T: A jakou máš rád barvu vajíček?\

R: Eee, zelenou./

T: Zelenou?/ A ještě nějakou?/

R: Hm::, jo.\ Hnědou.\

T: Taky hnědou, jo?/

R: Jo./ Modlou tmavě.\

T: Tmavě modrou?/ A když je světlý, tak se ti nelíbí?/

R: (kroucení hlavou, že ne)

T: Ne?/ A pomlázku si budeš plíst, nebo si koupíte?\

R: Hm, bude plíst babička.\

T: Babička bude plíst?/ Tak to je šikovná, že umí uplíst pomlázku, vid'?/ A těšíš se na Velikonoce?/

R: Ehm.\

T: Budeš doma, vid'?/ Pohádky budou dávat.\ Jakou máš rád pohádku?\

R: Eee./

T: Někou určitě s autama?/ Nebo ne?/\

R: Věčinou koukáme u štlejdy Bobika.\ No, šme u štlejdy, jemu je aši dvanáct, čináct mu je a chodí do školy do šestý.\

T: Do šestý třídy?/\ A spolu na něco koukáte?/ Na nějakou pohádku?/

R: Jednou nám pustil děda pohádku Megamysl.\

T: Aha::, tak to neznám.\ A to je pohádka?/ Nebo to byl nějaký film?/\

R: Pohádka.\

T: A skončilo to určitě dobře\, nebo ne?/\

R: To neviděli konec.\

T: Vy jste to neviděli do konce?/

R: Jen tlošku.\

T: Aha\, ale tak když je to pohádka, tak to určitě skončilo dobře.\ Co myslíš?/

R: Hm::.

T: Jo?/

R: Já šem to ani neviděl docela.\

T: Aha.\ To nevádí.\

Přepis rozhovoru č. 6

Tazatel: Pavlína Vrabcová

Respondent: David

T: Tak ahoj.\

R: Ahoj.\

T: Kolik ti je?/

R: Šeš.\

T: Šest?/ Dobře./ A ty seš teda Davídek?/\

R: Jo.\

T: A řekneš mi, jakou máš oblíbenou barvu?/\

R: Ehm.\ Zlatou.\

T: Zlatou?/ A ještě nějakou?/

R: To je šechno.\

T: Dobře.\ No ale ta je krásná, vid'/?/ Zlatá barva.\

R: Jo.\

T: A včera jsi dělal co?/

R: Byl sem s tátou a byli sme s tátou na bruslení a byla tam s náma teta.\

T: Tys byl na bruslích?/

R: Jo.

T: A umíš bruslit, nebo ses to teprve učil?/\

R: Umim bluslit.\

T: Aha.\ A kdo tě to učil?/ Tat'ka?/

R: Jo.\

T: A mamka s váma nebyla?/\

R: Ne,\ jenom teta a táta.\

T: Aha,\ a máš bráchu nebo ségru?/

R: Bráchu a ségru a mám ještě štlejdu a babišku a dědu.\

T: Ty jo::, tak to máš velkou rodinu teda./

R: Jo.\

T: A za chvíli budou Vánoce, vid'/?/ A bude chodit Ježíšek.\

R: Jo./

T: Už sis něco namaloval?/\ Co bys chtěl?/

R: Eště ne.\

T: A už víš, co by jsi chtěl?/ Nějaký hračky?/

R: Ne.\

T: Nechceš hračky?/

R: No to še eště uvidí.\

T: To se teprve uvidí,\ musíš si to rozmyslet, vid'?

R: Jo.\

T: A nějaký zvířátko oblíbený máš?/

R: Mám.\

T: A jaký?/

R: Králíka.\

T: Králíka?/ A máš doma králíčka?/

R: Ne.\ A pejska.\

T: A pejska?/ A máte doma pejska?/

R: Jo.\

T: A jak se jmenuje?/

R: Arina.\

T: Arina?/

R: Jo.\

T: Takže máte fenku?/

R: Jo.\

T: A chodíš s ní na procházky?/

R: Jo./

T: A baví tě to chodit s ní?/ Nebo radši ne?/

R: Ně(.)dy nechodím a ně(.)dy jo.\

T: Jo::, jak se ti chce.\

R: zakývání hlavou

T: A chodíš rád plavat?/ Plaveš rád?/

R: Jo.\

T: A kdo tě to učil?/

R: Už to umím.\

T: Už to umíš?/ A se školkou taky chodíte plavat?/

R: Ne.\

T: Nechodíte plavat se školkou?/

R: Ne.\

T: No tak ona je teď zima, že jo?/

R: Ehm.\

T: A těšíš se na Vánoce?/

R: Jo.\

T: A chtěl bys, aby byl sníh?/

R: Jo.\ Já postavím s brá(.)chou i(.)glú./

T: Iglú budete stavět?/

R: Jo./

T: A sněhuláka ne?\\

R: To kaky.\

T: Taký sněhuláka?/

R: Jo.\

T: Co má vždycky místo nosu?/

R: Mrkev.\

T: Mrkev, ano, správně.\ A jakou má barvu?/

R: Bílou.\

T: Mrkev?/

R: Ne.\

T: No tak jakou?/

R: Bílou.\

T: Mrkev?/ Jaká je mrkev?\\

R: Olanžová.\

T: Oranžovou./ A místo očí má co?/

R: Kameny.\

T: Kameny, nebo knoflíky, že jo?/

R: Ehm.\

T: A byl jsi teď někdy na výletě?/

R: Byl.\

T: A kde?\\

R: Byl sem š tátou u Polšku.\

T: U čeho?\\

R: V Polšku.\

T: V Polsku?/

R: Ehm.\

T: A co jste tam dělali?/

R: Byli sme se tam najíst a dělali sme tam ešte vejikej nákup.\

T: Větší nákup jste tam dělali?/

R: Jo.\

T: A koupil sis tam něco?/ Koupil ti tam táta něco?/

R: Jo.\

T: Nějakou hračku?/

R: Ne.\ A foupil mi tam aspoň tričko „Majfkraft“ a to je pysamo.\

T: Aha:;, tričko s pyžamem?/

R: Jo.\

T: Ty jo: a už jsi v něm spal?/

R: Jo.\

T: A to sis ho vybral sám, nebo ti ho tat'ka vybral?/

R: Táta mi ho vybral.\

T: Ty jo:;, tak to je ale hodnej.\

R: A mám ešte mi(.)hinu a tepláky.\

T: Mikinu a tepláky?/

R: Jo.\ A ty tepláky sou taky pysamo.\

T: Taky?/ To jsou taky pyžamo ty tepláky?/

R: Jo.\

T: No tak aspoň ti je teplo, vid'/? Když teď je zima už, tak aspoň ti není zima./

R: Jo.\

T: A máš staršího bráchu nebo ségru?/

R: Hm:;, mám staršího bráchu a mám ešte bratrance.\

T: Jo?/ A ten bydlí v Jičíně?/

R: Ne.\ Bydlí ve Štarým Místě.\

T: Ve Štarým Místě?/ No tak to je kousek, vid'/? A hrajete si spolu?/

R: Jo.\ A bláchovi je šešnáš.\

T: Šestnáct je bráchovi?/

R: Jo.\

T: No a ten si s tebou hraje?/

R: Jo.\

T: A perete se?/

R: Nědy dáváme boj./

T: Někdy dáváte boj?/

R: Jo.\

T: A kdo vyhrává?/ Ty, určitě./ Ale jinak jste na sebe hodný, že jo?/

R: Jo.\ Nědy hlajem fo(.)bal.\

T: Fotbal?/ Na počítači nebo na čem?/

R: Ehm.\ Na zahradě.\

T: Na zahradě?/

R: Jo.\

T: A kdo vyhrává?/ Kdo dá víc gólů?/

R: Ně(.)dy, já sem ně(.)dy vy(.)hrál a ně(.)dy vy(.)hrává brácha.\

T: No tak aspoň se nehádáte.\

R: Jo.\

T: Když to je tak napůl.\

R: My máme dyšky dva blanky, my máme jednu blanku, to je houpačka a pak máme ještě jednu blanku a to máme stlom a to je taky stlom./

T: Jo, to máte takhle vymyšlený teda.\

R: Jo.\

T: No::, tak to máte pěkný./

R: A fult nemáme blanky.\ A my máme jenom malý blanky.\

T: Ale tak to nevadí, hlavně jestli chytáš ty góly./

R: Jo.\

T: No to je důležitý.\ Aby brácha nevyhrával./

R: Jo.\

T: A byl jsi někdy v zoo?/

R: Byl.\

T: A jaký zvíře se ti tam nejvíc líbilo?/

R: Ehm. (.) Pavouky.\

T: Pavouci?/ Ty se jich nebojíš?/

R: Ne::.\

T: Vůbec?/

R: Ne, ani dyby budu mít pavouka luse.\

T: Ani kdybys měl pavouka na ruce, tak by ses nebál?/

R: Ne./

T: Jakto?/ To seš statečnej teda.\ To teda koukám./ To já bych se bála, kdybych měla pavouka na ruce.\ A ještě nějaký zvířátko se ti tam líbilo?/

R: Jo.\

T: A jaký?/

R: Ehm.(.) Had.\

T: Had?/ Ty se nebojíš ani hadů?/

R: Ne./

T: No ty seš teda ale statečnej, to koukám.\ To já se bojím i hadů.\ A lva si tam viděl?/

R: Eště sem tam viděl tyngla.\

T: Koho?/

R: Eště sem tam vidlel.\

T: Jo, tygra?/

R: Jo.\

T: Jo, tygra::.\ A ten se ti líbil?/

R: Jo.\

T: A byl hnědej nebo bílej?/

R: Nědej.\

T: Hnědej?/ Ten je krásnej, vid'/?/

R: Ehm.\

T: A žirafu jsi viděl?/

R: Jo.\

T: A ta má co dlouhej?/

R: Krk.\

T: Krk.\ Správně.\ A fleky má na sobě, že jo?/

R: Jo.\ Ale nejvíc zvířátko se mi tam líbilo ty pavouky.\

T: No, pavouci.\ Ty jo, to koukám.\ Takhle statečnej kluk, to jsem ještě neviděla.\ A ty už příští rok půjdeš do školy?/

R: Asi jo.\

T: A těšíš se?/

R: Moc ne.\

T: Moc ne?/ Jak to?/

R: Protože ne(.)umím po(.)čítat do tysíce.\

T: Neumíš?/ Ale to se tam přece naučíš.\

R: Ale já už to umím.\

T: Už to umíš?/
R: Jo.\

T: Ty jo, kdo tě to naučil?/ Ty sám?/
R: Jo.\

T: Určitě?/
R: Jo.\

T: Nepomáhal ti brácha?/
R: Ne./

T: Určitě ne?/ No tak to seš šikovnej teda, když už umíš počítat do tisíce.\

R: Jo.\ A nebojím se pavouků.\

T: A nebojíš se pavouků.\ To seš statečnej a ještě k tomu šikovnej.\

R: To jo.\

T: A jakou máš rád pohádku?/ Na jakou jsi koukal teď někdy?/
R: Já nekoukám na žádnou po(.)hádku, já koukám na fobal.\

T: Ty nekoukáš na pohádky?/
R: Ne.\ Já koukal na fobal a jak sem to uměl eště víc a já chodím na fobal.\

T: Jo, ty chodíš na fotbal?/ Aha.\ Hraješ, jo?/
R: Jo./

T: A i zápasy máš?/ Nebo jenom tréninky?/
R: Hm::, hlaju ně(.)dy zápas a ně(.)dy hrajeme i trénujem.\

T: Jo takhle::, tak to jo::./ A baví tě fotbal teda?/
R: Jo./

T: Tak to pak porazíš bráchu./

R: To jo./

T: Když chodíš na tréninky.\

R: A on tam nechodí./

T: No a on tam nechodí, tak ho pak porazíš pokaždý, vid'/?/
R: Jo./

T: A tak ty nemáš žádnou oblíbenou pohádkovou postavičku?/
R: Mám ňákou.\

T: A jakou?/
R: Bob a Bobek.\

T: Bob a Bobek?/ No ty jsou pěkný, z klobouku, vid'/?/
R: Jo.\

T: A ještě nějakou?/
R: Ehm. (.) Lumcajs.\

T: Rumcajs?/ A ten je tady z Jičína, vid'/?/
R: Jo./

T: A koho má za manželku, víš to?/
R: Manku?\
T: Manku a?/
R: Ehm.\

T: A dítě?/ Jak se jmenuje jejich syn?/ Ci?/ Cipí?/
R: Cipísek.\

T: Cipísek, správně.\ Oni bydlej tady v Jičíně a on byl loupežník, že jo?/
R. Ehm.\

T: A ještě mi třeba řekni, co budeš dělat dneska odpoledne?/
R: Pudu fobal./

T: Na fotbal půjdeš?/
R: Ehm.\

T: Máš trénink?/
R: Jo.\

T: Tak budeš dávat nějaký góly?/
R: Asi jo./

T: Musíš no, abys pak vyhrával zápasy./
R: Jo.\

T: A máš radši, když je teplo nebo zima?/
R: Já mám rád zimu.\

T: Zimu máš rád?/ Jsou Vánoce, vid'/?/ Dárky Ježíšek nosí./ A tak dostaneš třeba nějaký kopačky?/
R: To už mám.\

T: To už máš?/ Nebo nějaký dres?/
R: To už mám taky.\

T: To už všechno máš?/
R: Jo, ale mám jich málo.\ Mám jich jenom čtyry.\

T: Máš čtyři dresy?/
R: Jo.\ Ale jeden mi je vejikej.\

T: No to musíš do něj vyrůst a až budeš větší, tak ho budeš moct používat, vid'/?/

R: Jo.\

T: A čím bys chtěl bejt jednou?/

R: Já sem byl největší fobalista.\

T: Největší fotbalista bys chtěl bejt?/

R: Jo.\

T: Tak třeba se ti to splní.\ Musíš pořádně trénovat./

R: Jo./ Já si trénuju doma.\

T: No a ještě chodíš na tréninky a ještě trénuješ doma s bráchou, vid'/?/

R: Jo.\

T: A ještě mi řekni, umíš lyžovat?/

R: Umím, ale eště sem na tom nidy neuměl.\

T: Ještě jsi to nikdy neuměl?/ Nestál jsi na tom ještě nikdy?/

R: Ne.\

T: Ne?/ Tak třeba se to ještě naučíš časem, vid'/?/

R: Jo, eště sem to nedělal.\

T: Ještě jsi to nedělal?/

R: Ne./

T: No tak to nevádí, to se pak naučíš.\ A chtěl bys, aby byl sníh?/

R: Jo.\

T: A co bys dělal?/ Šel bys bobovat nebo sáňkovat?/

R: Sáňkovat, já (.) sněhuláka, pak sem chtěj eště dějat iglú, pak sem s bráchou (.) kuličky.\

T: Koho?/

R: Eště sem chtěj udělat (.) koule dyž bude sníh.\

T: Kouličky ze sněhu?/

R: Jo.\

T: Že byste se s bráchou koulovali?/

R: Jo.\

T: A kdo by asi vyhrál?/

R: Asi brácha./

T: Myslíš, že brácha?/

R: Jo.\

T: No to by ses musel víc snažit, abys vyhrál ty.\

R: My tam budeme mít iglú (.) a sněhuláka.\

T: Sněhuláka a jak bude asi vysokej, bude větší než ty?/

R: Jo./

T: Jo?/ Tak to ti bude muset někdo pomoci.\ S kým ho budeš stavět?/

R: S bráchou.\

T: S bráchou?/ Tak ten pak postaví ty kouličky nahoru, vid'/?/

R: Jo./

T: A to pak budete muset sehnat to kamení a ještě tu mrkev.\

R: Ale my máme kameny.\

T: Vy máte kameny?/

R: Jo, kolem baráku.\

T: No tak to jo, tak to už zbývá jenom ten sníh, aby napadl.\

R: Ehm.\ Eště musíme sehnat klasek.\

T: Tak to jo.\ A byls někdy u moře?/

R: Ne.\

T: Ne?/ A viděl jsi někdy nějaký akvário?/

R: Ne, ale pojedu (.) dyž mě bude sedm, tak pojedu s bráchou a babičkou (.).

T: Kam pojedete?/ K moři?/

R: Ne, ale je to daleko.\

T: Je to daleko?/ A nebudeš se bát?/ To se ti nebude stýskat?/

R: Ne./

T: Ne?/

R: Po dědovi še bude štýskat.\

T: Po dědovi se ti bude stýskat?/ A po tátovi ne?/

R: To kaky protože já tam pojedu s bráchou a s babičkou.\

T: Budeš tam mít bráchu, třeba si tam zahrajete fotbal, vid'/?/

R: Jo.\

T: Tak to si s sebou musíš vzít ale míč./

R: Jo.\

T: Abys ho pak nezapomněl./

R: A my tam pojedeme s letadlem.\

T: Letadlem?/ A nebudeš se bát?/

R: Ne.\

T: Určitě ne?/

R: Já nevim, jak tam pojedem.\

T: Dobře.\

Přepis rozhovoru č. 7

Tazatel: Kamila

Respondent: Marcel

T: Ahoj Máco, jak se jmenuješ?/

R: Máca.\

T: Nebo Marcel?/

R: Malcel.\

T: Marcel.\ A kde bydlíš?/

R: V Poděbladech.\

T: Nahlas.\

R: V Poděbladech.\

T: V Poděbradech.\

R: Ve Zboží.\

T: Ve Zboží, ano.\ Ve Velkém Zboží, vid'/? Chodíš rád na hřiště?/

R: Jo.\

T: A co tam děláš?/

R: (.) Nechci to zíct.\

T: Maci, řekni modrá.\

R: Modlá.\

T: Řekni žába.\

R: Šába.\

T: Šel jsem.\

R: Šel šem.\

T: Na zahradu.\

R: Šel šem na zahrádku.\ Go, go./

T: Červená./

R: Čelvená.\ [Blů] je anglicky modlá.\

T: Aha:: a [red] je?/

R: Žlutá.\

T: Čer?/

R: Čelvená.\

T: Červená::.\ A jak se řekne žlutá anglicky?/

R: Já nevím.\

T: [je]?/

R: Jehla.\

T: [jelou].\ Ty jehlo.\

R: [jelou].\

T: Máš rád korálky?/

R: Ehm.\

T: Maci, co to stavíš?/

R: Domeček.\

T: A co ten domeček tam má?/

R: Musím to odeblat, musím ti to ukázat.\

T: A jakou máš rád barvu?/

R: Čelvenou.\

T: A kdepak jsi dneska byl?/

R: Ve škol (.), u šubaže.\

T: A proč jsi tam byl?/

R: Protože sem chtěl utlhnout šub./

T: Vytrhnout zub.\

R: Vytlhnout .\ Podívej/, nič a takhle sem to d'ál, ale nechci si ho moc ničit.\ Takže ho poštavím našpátek a nevím, jak šem ho měl.\ Takhle?/

T: Jo.\

R: Eště šem to měl takhle.\

T: Super./

R: Eště to odebelu a zavzu to.\

T: A chodíš do školky?/

R: Chodím./

T: A baví tě to?/

R: Jo./

T: A co tam rád děláš?/

R: Hlaju a papám./

T: A s čím si tam hraješ?/

R: S hlačkama./

T: Jakejma?/

R: Nevím už jaký.\

T: A máte tam kostky?/
R: Tyhlety?/
T: Třeba.\

R: Nemáme.\

T: Ne?/ A jiný?/
R: My tam máme taky lego./

T: Lego?/
R: Jo.\ Můj dům hezkej./

T: Koukáš rád na pohádky?/
R: Já nevím.\

T: Ty nevíš?/ Jakou máš rád pohádku?\
R: [Mekkvína].\
T: [Mekkvína]?/ A jakou má [Mekkvín] barvu?\
R: Lů.\

T: Ale.\

R: Ale dooplavdy.\

T: A nemá náhodou červenou?/
R: Jo.\

T: A jaký tam má číslo?/
R: Dvacet pět.\

T: Devadesát pět.\

R: Ale dvacet pět taky existuje.\

T: Taky existuje, ale nemá to [Mekkvín].\ A [Mekkvína] je kdo nejlepší kamarád?/
R: Bulák.\

T: Burák.\ A jak Burák vypadá?/
R: Celnej.\

T: Hnědej.\

R: Ale tam šem viděl eště tohle.\

T: No ještě to tam postav.\

R: A kde šem měl tohle? Aha:./, nahože, to šem žapomněl tohle.\ Kolik šem toho měl?/
T: Hodně.\

R: Ale nahože?/
T: Nevím.\

R: Jedna, dva, či a eště šem tam měl.\ To se tam nevejde.\ A tady už nejsou žádný tyhlety.\

T: Tak půjdeme ven a nějaký umyjeme?/

R: Už nějakou vidím./

T: Jakou má barvu?\

R: Modlou.\